

Riksdagens protokoll

1999/2000:54

Fredagen den 21 januari

Kl. 9.00 – 12.10

Protokoll
1999/2000:54

1 § Allmänpolitisk debatt (forts. från prot. 53)

Allmänpolitisk debatt

Frågor om trygghet (forts.)

Frågor om trygghet

Anf. 1 CARL ERIK HEDLUND (m):

Fru talman! ”Tryggare kan ingen vara” heter det i en känd psalm, men det gäller inte längre i Sverige. I många år invaggades det svenska folket i en dröm att den snälla staten skulle ta hand om medborgarna från vaggan till graven. Trygghetsfrågor har därför varit mycket närvarande i den politiska debatten. Samtidigt har frågor rörande verklig trygghet tonats ned. Försvaret och rättssystemet med domstolar och polis betraktas inte längre som högprioriterade frågor, trots att de i allra högsta grad gäller medborgarnas trygghet.

När vi i dag talar om trygghet i Sveriges riksdag blir det mest tal om socialförsäkringar och andra s.k. mjuka frågor. Men det är en dålig trygghet när det inte finns tillräckligt med polis på gatorna. Det är otryggt när det kan dröja timmar innan polisen hinner komma fram vid akutlarm.

Och vad är välfärden värd, om vi inte kan försvara vårt land utan blir tvingade till underkastelse? Försvaret står inför en veritabel slakt, många gånger större än den som skedde 1925 och som gjorde att vi var mycket dåligt rustade vid andra världskrigets utbrott 1939. Den kortsiktighet och blindhet som styr riksdagsmajoriteten känns skrämmande.

Motiveringarna 1925 var nästan ordagrant desamma som nu. Så här lät det 1925:

Det finns inget krigshot i vårt närområde. Finland och de baltiska länderna samt Polen har blivit fria och självständiga. Tyskland har krossats, och i Ryssland har tsardömet ersatts av Sovjetunionen, så från detta håll finns inte heller något hot. Skulle situationen förändras har vi tid på oss att rusta.

Fru talman! Lika naivt resonerar majoriteten i dag. Skillnaden mellan 1925 och 2000 är dock stor på ett område: Nu är vapensystemen bra mycket mer komplicerade och tar längre tid att bygga upp. Vi lever alltså i en otrygg värld.

När detta är sagt ska jag ägna resten av min talartid åt välfärdspolitik och den typ av trygghet som den avses kunna skapa.

När jag är ute och talar i moderata föreningar brukar jag ibland inledningsvis fråga åhörarna vilka saker som de tycker är de mest centrala. Det är inte konstigt att svaren blir ungefär desamma vid varje tillfälle.

Man pratar om hur det kommer att gå för barnen och barnbarnen och om oron för hur framtiden ser ut. Man pratar om vården och omsorgen om sina föräldrar. Först i tredje hand berör man den egna välfärden.

Välfärdsfrågor är naturligtvis ett centralt begrepp för de allra flesta människor. Det sägs ibland här i kammaren och i debatten utanför den att vi moderater inte ägnar oss åt s.k. mjuka frågor. Det är kvalificerat nonsens. Det ligger i såväl konservativ som liberal idétradition att betona välfärdsfrågor.

Detta innebär naturligtvis inte att vi för den skull ställer upp på dåliga lösningar, lösningar som ger sämre välfärd och som gör medborgarna till passiva klienter till statsapparaten.

Man ska inte behöva stå med mössan i handen och bocka för överheten. Det tyckte inte heller socialdemokraterna för 100 år sedan, när man talade om brukspatroner. Nu finns det inga brukspatroner, utan nu är det socialsekreterare och tjänstemän på försäkringskassor som det är viktigt att ha ett bra förhållande till.

Det förefaller ibland som om det svenska folket tillhör de otryggaste i världen, detta trots att svensk välfärdspolitik tillhör de allra dyraste. Vi har ett skattetryck som är det högsta i världen, just med motivet att skapa trygghet för alla, men det har inte räckt för att ge medborgarna den eftersträlvade tryggheten. Vad beror det på?

Det beror naturligtvis på att människor känner otrygghet därför att de vet att det sociala systemet inte längre kan leverera vad de har utlovats. Den politiska miljön har under de senaste 50 åren passiviserat människorna till att förlita sig på stat och kommun, och nu skapas en genuin oro runtom i vårt land.

En annan orsak kan vara att många intuitivt eller medvetet inser att den långa nedgångsperioden i köpkraft jämfört med andra länder har förorsakats av stora strukturella problem i det svenska samhället och att vi inte längre förmår att skapa de behövliga resurserna för de enskilda medborgarna och för de gemensamma aktiviteterna. Väststånd och välfärd hör ihop. Utan tillväxt inget välstånd.

Sverige har världens högsta skatter men absolut inte världens bästa välfärd. Detta innebär i sin tur att det finns stora effektivitetsförluster i det svenska systemet. I Sverige har vi ett system där de enskilda medborgarna i högre grad än i de flesta andra västerländska stater är beroende av politiska beslut när det gäller viktiga frågor för individerna och familjerna.

Fru talman! Det är mycket hög tid att vi i Sverige överger den kollektivistiska modellen. Frågor som bör vara i fokus i en välfärdsdebatt är: Vem ska finansiera välfärden, och vem ska leverera välfärdstjänsterna?

Svaren är enligt min uppfattning att eftersom det är medborgarna som betalar för välfärden, är det bättre med en form av försäkringssystem, där medborgarna själva får bestämma utformningen av skyddet. Genom att ge medborgarna resurser i form av t.ex. skolpeng, äldreomsorg, vårdgaranti etc. ger vi medborgarna makten att själva välja. Detta, fru talman, är om något ekonomisk demokrati.

Vi har alla olika prioriteringar, och det är väl rimligt att anta att de allra flesta förmår överblicka sin situation för att välja de lösningar som verkar bäst. Hur mycket man satsar över en viss nivå är vars och ens

ansvar. Rundgången med att först dra in pengarna från medborgarna för att sedan pytsa ut dem är inget bra system.

På alla andra områden än välfärdssystemen eftersträvas konkurrens. Så sker därför att vi vet att konkurrens ger bättre produkter, högre kvalitet och lägre priser. Det är därför viktigt att vi ser till att det finns en fungerande marknad för sjukvård, omsorg, skolor, barntillsyn osv. Det är det enklaste och bästa sättet att åstadkomma såväl hög anpassning efter medborgarnas önskemål som hög produktivitet.

Politiker ska inte sköta produktionen av tjänster utan stärka medborgarnas valmöjligheter. Politikerna ska inte agera som brukspatroner utan som konsumentombudsmän.

Den inriktning som jag har skissat här, fru talman, är i och för sig inte några nya tankar. De har funnits länge, och land efter land anammar idéerna i olika takt. I Sverige gräver socialdemokraterna ned sig i skyttegravar för den sista striden för förmyndarsamhället.

Skolministern går till angrepp mot friskolor som drivs i aktiebolagsform eller i vinstsyfte. Inte en tanke ägnas åt om driftsformen som sådan påverkar kvaliteten positivt eller negativt.

Socialministern pratar om att stifta lag mot privatisering av vård, trots att patienter, läkare och sjuksköterskor tycker att det är bra med mångfald även på detta område och trots att kvaliteten i vården visat sig förbättras när landstinget och politikerna släppt greppet.

Och kommunala bostadsbolag ska inte få säljas, för då straffas kommunerna med sänkta statsbidrag.

Näringsministern suckade djupt över Norge och kallade vårt grannland den sista Sovjetstaten, men med ett uns av självkritik framstår Sverige som snart ensam försvarare av ett monopolistiskt ineffektivt förmyndarpräglat välfärdssystem.

Fru talman! Min uppmaning till regeringen är att tänka om, tänka nytt, lära av vad som händer i andra länder och släppa medborgarna fria även när det gäller välfärden.

Anf. 2 SIW WITTGREN-AHL (s) replik:

Fru talman! Jag har nu hört Moderaternas företrädare i två dagar prata om världens högsta skattetryck. Ni har tydligen varit på kurs och lärt er detta. Eftersom ni hela tiden ställer frågor om detta till oss socialdemokrater, vill jag vända mig till er.

I Tyskland är arbetslöshetskassan knuten till arbetsgivaren, och man får arbetslöshetsersättning i ett år efter det att man har haft ett arbete. I det segregerade område där jag bor kommer många aldrig in på arbetsmarknaden. Hur har Moderaternas företrädare tänkt att de ska bli försörjda? Hur ska de få en utbildning och komma ut på arbetsmarknaden som vuxna?

Anf. 3 CARL ERIK HEDLUND (m) replik:

Fru talman! Det finns många sätt att lösa det problemet. Jag är inte den som ska stå och försvara vad man gör i Tyskland.

Enligt min uppfattning är det så att vi måste ändra arbetsmarknads- lagstiftningen på ett sådant sätt att det blir en lägre tröskel för den som vill komma in på marknaden. Vi har lagen om anställningstrygghet som stiftades på 70-talet som hade till syfte att skydda de anställda, men i

Prot.

1999/2000:54

21 januari

Allmänpolitisk debatt

Frågor om trygghet

verkligheten har den blivit ett lås, så att man inte kan komma in på marknaden. Sedan har vi lönesättningen och, kopplade till den, skatterna, som gör att företagen inte anser sig kunna betala så höga löner för okvalificerat arbete. Det här finns det ju förslag om, t.ex. inom tjänstesektorn, där vi har föreslagit skattereduktion på tjänster som skulle öppna en stor tjänstemarknad för just de kategorier som Siw Wittgren-Ahl nämner.

Anf. 4 SIW WITTGREN-AHL (s) replik:

Fru talman! Lagen om anställningsskydd, som ni moderater använder som ett vapen, är ju förhandlingsbar, så jag tycker att arbetsgivarna är dåliga om de inte kan göra upp med facket. Jag kan aldrig förstå att den skulle vara ett hinder, om man är en god ledare, vilket ni brukar säga att inte våra ledare är. Då kan man ju förhandla om det.

Sedan undrar jag en sak om försäkringarna. I t.ex. Tyskland har man det inte så att kvinnorna kan gå ut och jobba, eftersom man inte har allmän barnbespisning. Hur tänker ni moderater lösa det? Tycker ni att det är ett bra sätt att värna alla människors rätt till försörjning? Dessa kvinnor i Tyskland kommer ju inte ut på arbetsmarknaden. Är det sådana lösningar ni vill ha i Sverige?

Anf. 5 CARL ERIK HEDLUND (m) replik:

Fru talman! Varje medborgare, oavsett kön, ska kunna utvecklas efter sin förmåga och sina intressen. För dem som vill gå ut på arbetsmarknaden ska det naturligtvis inte finnas några hinder, oavsett om det är fråga om en man eller en kvinna, och vill man vara hemmaman eller hemmafru så ska det också vara möjligt att träffa det personliga valet. Detta spänner över flera dimensioner. Därför motsätter vi oss naturligtvis inte att vi har en sådan öppen attityd till detta.

Sedan vet jag mycket väl, precis som Siw Wittgren-Ahl, att det finns andra regler i andra länder där man har en annan tradition, men den traditionen har vi ju inte här. Jag har inte här, och ingen av mina kolleger heller tror jag – jag har inte följt debatten varje minut – förordat något system som liknar det tyska.

Beträffande lagen om anställningstrygghet, så visst kan man förhandla, men eftersom jag har varit företagsledare och vet hur det är att förhandla kan jag säga att det kostar väldigt mycket, och det finns ett naturligt sätt för de fackliga organisationerna att motsätta sig förändringar på den punkten.

Anf. 6 RONNY OLANDER (s) replik:

Fru talman! Carl Erik Hedlund och moderaterna använder oftast ett väldigt mustigt språk – i alla fall gör Hedlund det i dag – och hänvisar oftast till andra länder där deras mönstersamhälle skulle fungera. Vilket land eller vilka länder är det ni tänker på där ert systemskifte skulle ha slagit rot? Vad jag förstår åberopas just nu inte Nya Zeeland längre.

Hedlund säger att det inte är fråga om några nya tankar utan att det är precis ett systemskifte. Jag sitter själv i socialförsäkringsutskottet och har sett de miljardbelopp som ni moderater säger att ni vill ha i sänkta skatter. Det lustiga är att ni då pratar om låg- och medelinkomsttagarna, som kanske får 50, 100 eller 200 kr i månaden maximalt, men som kommer att betala dyrt, mycket dyrt i avgifter i stället om man är intresserad av en

generell välfärdspolitik som omfattar alla och inte bestäms av plånbokens tjocklek.

Anf. 7 CARL ERIK HEDLUND (m) replik:

Fru talman! Poängen är att man betraktar medborgarna som fullt myndiga personer som själva kan träffa val och att man ser till att medborgarna själva, genom olika system, kan efterfråga de tjänster som de vill ha, även inom de här områdena. Då får man den finessen att man får en effektivitetshöjande konkurrens mellan olika vårdgivare, skolor eller vad det nu är fråga om, och det befrämjar effektiviteten och produktiviteten så att man får bättre tjänster utförda till ett lägre pris.

Ronny Olander vill ha exempel på länder. Jag var på utskottsresa till Storbritannien och träffade företrädare för såväl Labour och Liberaldemokraterna som Tories. Alla är överens om åt vilket håll man vill vrida utvecklingen, och det är inte åt samma håll som Sverige för närvarande.

Anf. 8 RONNY OLANDER (s) replik:

Fru talman! Att jämföra Storbritannien och Sverige kan man göra på många sätt, men jag tycker också att vi ska prata om den nordiska välfärdsmodellen som faktiskt är mycket känd ute i hela världen.

Hedlund säger att moderaterna vill myndigförklara medborgarna i Sverige. Det är precis det vi har gjort, vi socialdemokrater. Jag kan förstå Hedlund, som är höginkomsttagare precis som jag, och de grupper som Hedlund säger att han vill vara en förespråkare för, som nu tycker att det klämmer till lite grann för att skattesystemet över livet omfördelar.

Vi socialdemokrater tycker att alla som bor i Sverige ska ha ett gott liv att leva. Men ni och de grupper som ni pratar om – jag tycker att det är synd att det inte har kommit fram riktigt i debatten under de senaste två dagarna, eftersom skattesystemet faktiskt är en viktig grund för välfärdspolitiken – hade möjligheten att göra ett fullskaleexperiment 1991–1994 under Carl Bildts ledning av Sveriges mest kompetenta regering genom tiderna. Vi förskräcks fortfarande av spåren. Jag vet att det fanns problem då också.

Anf. 9 CARL ERIK HEDLUND (m) replik:

Fru talman! Om det var mitt förra inlägg som föranledde det senaste inlägget så ber jag kammaren så mycket om ursäkt.

Det är faktiskt inte det här som jag har pratat om. Jag har inte med ett ord sagt att vi skulle ha en differentiering av olika medborgares tillgång till välfärdsapparaten. Jag har sagt att vi ska ge alla medborgare denna rätt. Hela tanken med skolpengen, om vi tar den som ett exempel, eller vårdgarantin, är ju att samtliga medborgare ska kunna efterfråga, med all den kraft som en stark ekonomi för den enskilde gör, de tjänster som kan behövas. Det är inte alls fråga om någon differentiering på något sätt, utan det är en ideologisk fråga. Är det medborgarna, de enskilda medborgarna, som bäst ska kunna bestämma vilka tjänster, vilken vård eller vilken skola de vill ha, eller är det vi i den här kammaren eller i andra politiska grupper som ska vara förmyndare och bestämma vad medborgarna ska få och vad de ska efterfråga?

Prot.
1999/2000:54
21 januari

Allmänpolitisk debatt

Frågor om trygghet

Anf. 10 HANS KARLSSON (s) replik:

Fru talman! Jag slog på TV:n på mitt arbetsrum och lyssnade till Carl Erik Hedlunds eländesbeskrivning, och det gav mig anledning att på snabba fötter bege mig till kammaren för att få tillfälle att ställa ett par enkla frågor.

Av Carl Erik Hedlunds beskrivning att döma är det oerhört eländigt ställt i kungariket Sverige och har varit det under lång tid. Då måste jag fråga mig hur det kan komma sig att svenska folket i val efter val röstar fram en riksdagsmajoritet som sedermera röstar fram en socialdemokratisk statsminister. Begriper inte folk sitt eget bästa, Carl Erik Hedlund?

Den andra frågan handlar om detta: Varför fixar ni inte det här, Carl Erik Hedlund, i Stockholm, i Västra Götaland och i Skåne där ni nu har haft makten i ett år och där det verkligen är ett kaos? När ni ska privatisera så går inte tågen längre, när ni ska få ordning på sjukvårdsköerna ställer ni in operationer osv. Jag är tacksam för svar på dessa enkla frågor.

Anf. 11 CARL ERIK HEDLUND (m) replik:

Fru talman! Det vore väl, Hans Karlsson, något förmätet av någon i den här kammaren som är vald av folket att recensera varför folket röstar på det ena eller andra.

När det gäller privatiseringen och de förändringar som sker i de områden som Hans Karlsson nämnde är det ju så att köerna – om vi nu tar dem; det gäller ju ett landstingsområde, så det är inte vårt ansvar, men vi kan se på Stockholms läns landsting – i Stockholm har minskat. Barnakuten i Danderyd har öppnat så att man i hela det nordöstra sjukvårdsområdet inte behöver stå i långa köer. Vårdgarantin har införts; man har börjat beta av de köer som byggdes upp under den förra mandatperioden.

År 1994, när man hade borgerlig majoritet, hade vårdköerna i Stockholms län avskaffats. Under den därpå följande perioden med socialdemokratiskt styre kom de tillbaka. De håller nu på att brytas ned igen.

Anf. 12 HANS KARLSSON (s) replik:

Fru talman! Det är inte jag som recenserar väljarna, Carl Erik Hedlund. Men eftersom Carl Erik Hedlund beskriver utvecklingen som en utveckling i elände, medan väljarna fortsätter att välja en majoritet som företräder en sådan politik, förvånar det mig aningen om det skulle vara på det sättet att Carl Erik Hedlunds beskrivning av tillvaron är korrekt.

Jag drar några slutsatser av det Carl Erik Hedlund har sagt. Moderater vill ha sämre skydd för anställda, lägre löner för dem som har det svårast på arbetsmarknaden, göra det svårare för kvinnor i arbetslivet och göra det svårare för funktionshindrade. Varför döljer ni, Carl Erik Hedlund, det ni verkligen vill åstadkomma, ett systemskifte?

Vi socialdemokrater har inställningen och erfarenheten att den enskildes rätt gynnas bäst med gemensamma lösningar.

Anf. 13 CARL ERIK HEDLUND (m) replik:

Fru talman! Det var väl lite häftiga slutsatser som Hans Karlsson drog av vad jag har sagt. Jag har inte med ett ord berört det på det sättet.

Vi har arbetsmarknadslagar som är instiftade på 70-talet som försvårar för människor att komma ut på arbetsmarknaden och rörligheten

mellan olika arbeten. De låser in produktionsresurser och arbetsresurser på ett felaktigt sätt liknande det som förekom i de kommandoekonomier som vi tidigare haft i öst. Det är inte bra.

Det måste vara fri rörlighet för arbetskraft och fri rörlighet för kapital. Det är det som befrämjar välståndet och vad jag förordar. Naturligtvis ska medborgarna själva – nu upprepar jag det för tredje eller fjärde gången – ha de ekonomiska resurserna att efterfråga så att vi även får en effektiv användning av de pengar som avsätts för välfärden.

Anf. 14 STEN TOLGFORS (m):

Fru talman! Det föds allt färre barn i Sverige, i själva verket så få att befolkningen kommer att börja minska. Antalet nyfödda har fallit från 120 000 i början på 90-talet till 88 000 år 1999. Vi saknar 130 000 nyfödda bara de senaste fem åren. Dagens svenskar förmår inte ens ersätta sig själva för framtiden.

Vi ser en kris i befolkningsfrågan, och den Myrdalsinspirerade familjepolitiken förvärrar faktiskt situationen. De regionala variationerna är stora. Stockholm klarar sig hyfsat. Men utflyttningslän har sällan upplevt så låga födelsetal som de gjorde i fjol. Den svaga ekonomiska utvecklingen påverkar möjligheten att bilda familj. Nativiteten påverkas också av utflyttning av unga.

En stadigt negativ befolkningsutveckling är ett politiskt misslyckande. Människor drar slutsatsen att de bäst bygger sin framtid någon annanstans. Sjunkande nativitet i ett land kan också vara ett bevis för ett politiskt misslyckande i de fall när människor som vill skaffa barn hindras från att göra det av ekonomiska eller andra skäl som har att göra med samhällets strukturer.

Vi är på väg att förlora en generation därför att de grundläggande förutsättningarna för familjebildning är hotade. Möjligheten att skaffa barn riskerar att bli en klassfråga. Arbetslöshet, bristande utbildningsmöjligheter, dålig ekonomi och utanförståendeskap skapar söndring av och i familjer. Ändå handlar dagens familjepolitik om lyxproblem, procentsatser, bidragsproblem och tvångsfördelning av ledighetstid och inte om att återupprätta förutsättningarna för familjebildning.

Regeringen har varit så upptagen med sin generations i sammanhanget mindre problem, som fördelning av ledighetstiden, att den missat att uppmärksamma de helt existentiella problem som många yngre människor och familjer möter. Vågar man bilda familj om man är långtidsarbetslös? Kan man klara att ha småbarn om man måste veckopendla till arbetet? Kan en barnfamilj klara sig med pengar från CSN? Kan man låna till villa eller bil om man inte har fast jobb? Vad spelar ersättningsnivån i föräldraförsäkringen för roll om man aldrig har möjlighet att bilda familj eller inte har råd att mista en endaste krona?

I somras krävde Margareta Winberg att föräldrar ska tvingas dela lika på föräldraförsäkringen. Hon visade att hon inte förstår den vardag som många unga familjer lever i. I hennes värld har människor fasta anställningar som det är möjligt att vara lediga ifrån. I hennes värld är inte människor arbetslösa, studerande, projektanställda, vikarier eller ensamföretagare. Hon har blicken i backspegeln.

I verkligheten är väldigt många unga människor i familjebildande ålder projektanställda, vikarier, studerande eller arbetslösa, detta inte minst

Prot.
1999/2000:54
21 januari

Allmänpolitisk debatt

Frågor om trygghet

eftersom regeringens syn på lönebildning, arbetsrätt, företagen och arbetsmarknadspolitik har hållit och håller många människor utanför arbetsmarknaden.

För de flesta människor är det totalt ointressant vad en minister tycker om hur de ska fördela sin föräldraledighet. Den som har möjlighet att vara ledig är ledig. Så enkelt är det. För den som är projektanställd eller vikarie kan ledighet vara omöjligt, eftersom jobbet är borta när ledigheten väl är över. Erfarenhet är viktigt för att få arbete och en fast fot på arbetsmarknaden. Man vill ta varje chans till arbete. Vill regeringen hålla människor borta från jobben?

Vad spelar det för roll vad politiker tycker om att mannen och kvinnan ska vara hemma halva tiden var med barnet om ekonomin inte klarar av det, eller om man tvingas ta ledigt från ett kort vikariat? Varför ska inte människor själva få välja om de vill vara hemma, vem som ska vara hemma eller vilken barnomsorg de vill ha? Varför är det rätt att de som har kommunal barnomsorg får tiotusentals kronor i subvention medan de som inte har det helt blir utan?

Ledighet kan ju tas ut över lång tid, säger någon. Javisst. Men många unga människor lever i dag långsiktigt på vikariat och projekt. Inte minst kommuner har haft en tendens att undvika att fastanställa unga människor i barnomsorg och vård. I stället lever tusentals unga med att varje dag vid halvsjutiden på morgonen på telefon få veta om det blir något vikariat den dagen eller inte. Detta är det totala hyckleriet.

Samma politiker som fanatiskt försvarat dagens stela arbetsrätt och säger sig tala för tryggheten i arbetet leder kommuner och landsting som nekar tusentals unga den allra minsta trygghet och förutsebarhet. Detta gick så långt att det infördes lagstiftning för att komma till rätta med problemet.

Socialdemokraterna säger sig representera de människor som har det svårt i samhället. I stället har partiet förvandlats till ett parti för särintressen åt delar av den medelklass som det har gjort bidragsberoende. De människor som frivilligt eller ofrivilligt hamnar utanför partiets idealbild om hur livet ska levas har man ingen förståelse för alls.

I socialstatens Sverige har det blivit politisk idé att beskriva människor som svaga och drabbade. Kvinnor, ungdomar, äldre, lågutbildade, arbetslösa, barnfamiljer, deltidsarbetande, offentliganställda, funktionshindrade, arbetare, invandrare m.m. beskrivs alla löpande som svaga och drabbade av varje förändring. Tillsammans utgör de grupper som regeringen och socialdemokraterna kallar svaga och drabbade en högst betydande andel av Sveriges befolkning.

De många människor som däremot behöver extra stöd och hjälp får det långtifrån alltid. Där måste samhället tvärtom stå mycket starkare än i dag. Änkorna, de äldre med minst marginaler, funktionshindrade barn i skolan är exempel på grupper där politiken svikit. Det är talande att de reellt utsatta människorna i vårt samhälle som saknar stora påtryckarorganisationer ofta glöms bort politiskt.

Fru talman! Hur kommer det sig att i takt med att Sverige blivit rikare har retoriken om den svaga, drabbade människan bara ökat? Vi har fått en starkare stat men svagare människor. Det är något fundamentalt fel i ett lands utveckling när resultatet av välfärdsansträngningar blir ökande

socialbidragsberoende, som under 90-talet, betydande ekonomisk utsatt-
het och beroende av det offentliga.

Orsaken till att många drabbas av varje förändring är att de försatts i
en situation där politiska beslut spelar större roll för den egna välfärden
än de egna försöken att förbättra situationen. Det är bokstavligt talat
Göran Perssons morgonhumör som avgör hushållsekonomin och inte den
egna insatsen. Marginaleffekter och orättfärdiga skatter slår hårt mot
möjligheten att på egna ben stärka sin situation.

Den här synen på människan som svag och drabbad har inte alltid
dominerat ens socialdemokratin. Den tidiga arbetarrörelsen, som jag ofta
läser om, talade tvärtom om den enskildes ansvar för sig, sitt liv och sina
närmaste. Den enskilde kunde bli, måste vara, stark för sin egen och sina
närmastes skull. Man talade om nykterhetsidealet: Sup inte bort ditt liv
och din familjs möjligheter! Det var bildningsidealet, t.o.m folkbild-
ningsidealet: Utbilda dig! Låt ingen lura dig! Arbeta dig upp! Lösningen
var att man gick samman i nykterhetsrörelse och ABF. Men ansvaret var
den enskildes. Det var sunda värderingar som lyfte fram värdet hos den
enskilda människan.

Vi måste hitta tillbaka till dessa värderingar. De flesta människor är
inte mer drabbade eller svaga än vad vi gör dem till. Många av dem som
löpande beskrivs som svaga och drabbade har aldrig bett om det och
tycker alls inte om att bli klappade på huvudet av socialdemokratiska
politiker. Det är snarare så att vissa politiker har ett intresse av att utge
sig för att kunna tala för de svaga bättre än vad de själva kan göra, samti-
digt som de som behöver stöd ofta viftas undan.

De flesta människor kan, vill och har rätt att ta ansvar för sig själva
och sin familj utan att paternaliseras, utan att beskrivas som inkapabla att
ta ansvar för sina liv eller klappas på huvudet.

Det finns en annan bild av människor som duktiga, starka, kämpande,
ansvarstagande och uppskattande som verkligen förtjänar att lyftas fram.
Politiken ska uppmuntra, stötta och ge alla möjlighet att ta ansvar och
växa och inte lyfta bort ansvaret från de enskilda.

Anf. 15 SIW WITTGREN-AHL (s) replik:

Fru talman! I Sverige, där vi har världens högsta skattetryck som
Moderaterna säger, har vi en väl utbyggd föräldraförsäkring. I Amerika,
där man har ett bra försäkringssystem, kan man försäkra sig tre månader
om man blir mamma.

Jag vill instämma i den målande beskrivning som Sten Tolgfors
gjorde av varför det inte föds fler barn i Sverige. Ungdomar vill inte
skaffa barn därför att de inte har fast arbete. Man har undersökt 1 000 25-
åringar, och det största skälet var att de inte hade ett fast arbete. På vilket
sätt vill Sten Tolgfors säga att lagen om anställningsskydd skulle öka
möjligheten för folk att behålla sina arbeten?

Anf. 16 STEN TOLGFORS (m) replik:

Fru talman! För det första tycker jag att det är fascinerande att man
går till kammaren, begär replik och ställer frågor om precis vad som
helst, oavsett om det har med det tidigare anförandet att göra eller inte.

Men låt mig ändå svara på några av de frågor som Siw Wittgren-Ahl
ställer. Min poäng är att svensk välfärdsdebatt ofta ägnar sig åt saker helt

Prot.

1999/2000:54

21 januari

Allmänpolitisk debatt

Frågor om trygghet

vid sidan av människors liv. Det har blivit en välfärdsdebatt som är mer beroende av politikens spel och vem tar vem i politiken än den verklighet och vardag som många människor upplever. Jag tycker att just diskussionen kring de unga familjerna visar detta. Winbergs utspel i somras visar att hon lever med 60-talets bild av hur människor har det. Men alla de ungdomar man träffar som verkligen kämpar på kronan för att få det att gå ihop känner inte igen sig. Det blir ett enormt främlingsskap mellan dem och politiken.

Jag försökte säga att vi måste flytta välfärdsdebatten från spelteorin och makropolitiken och mer beskriva människors vardag och välfärd. Det är bara då politiken kan svara på de behov människor har.

Anf. 17 TALMANNEN:

För att det inte ska råda några missförstånd vill jag bara återge de debattregler som partierna kommit överens om och som återfinns på talarlistan. Där står det: "Alla ledamöter – oavsett om de finns på talarlistan eller ej och oberoende av om de är direkt angripna – kan begära replik." Det är de särskilda debattregler som gäller för denna debatt.

Anf. 18 SIW WITTGREN-AHL (s) replik:

Fru talman! Hur vi återspeglar verkligheten beror ju på vilka erfarenheter vi har när vi kommer hit och vilka partier vi företräder.

Sten Tolgfors gjorde sig till tolk för de svaga. Han sade att vi alltid gör det. Sedan sade han att de stora grupperna som far illa, nämligen änkorna, invandrare och arbetslösa, inte har stora opinionsgrupper. Är inte den största opinionsgruppen som ni är starka företrädare för villaägarna?

Anf. 19 STEN TOLGFORS (m) replik:

Fru talman! Jag är medveten om att alla har rätt att begära replik. Min kommentar tidigare gällde mer att om man har ett anförande om en sak är det intressant att diskutera just den saken.

Jag har över huvud taget inte pratat om villaägarna. Jag har pratat om välfärdspolitiken för Sveriges barnfamiljer. Så enkelt är det.

Anf. 20 RONNY OLANDER (s) replik:

Fru talman! För mig innehåller generell välfärdspolitik allt det som rör människor i dessa oerhört viktiga frågor. En sådan fråga är just barnafödandet som Sten Tolgfors tar upp. Han försöker koppla det till ett socialdemokratiskt misslyckande här i Sverige. Men det är ingalunda så, Tolgfors. Det här problemet finns i hela Europa. Ett FN-organ uttalade häromveckan att Europa måste se upp och försöka göra något åt sin situation, annars kommer det att bli problem med många äldre i Europa. Problemet är inte bara svenskt. Demografin är ett bekymmer i hela Europa.

Anf. 21 STEN TOLGFORS (m) replik:

Fru talman! Det är möjligt att det är ett problem över hela Europa. Men det intressanta är väl ändå att det finns vissa förklaringar till detta i Sverige som vi faktiskt kan göra något åt. Det finns en ofrivillig barnlös-

het i Sverige som styrs av politiska beslut. Många unga familjer lever i en sådan situation att det, trots den egna viljan och den fysiska möjligheten, inte är ekonomiskt möjligt att bilda familj därför att otryggheten är så betydande.

Jag tycker att det är mycket bekymmersamt och allvarligt att Sveriges riksdag nu vaknar upp efter ett antal år av sjunkande nativitet och ser: Oj, var det så här?

Ungdomar och yngre familjer har glömts bort i välfärdsdebatten. Vi har pratat om de stora kollektivens behov och önskemål i politiken. Men de grupper som saknar påtryckarorganisationer har fallit utanför. Jag vill hävda att unga kvinnor som vikarierar i t.ex. barnomsorgen inte har några starka påtryckarorganisationer, och därav resultatet här i dag. Vi måste ha en politik som bättre beskriver verkligheten inte hos påtryckarna utan hos människorna.

Anf. 22 RONNY OLANDER (s) replik:

Fru talman! Jag är medveten om att vi i Sverige måste vidta fler åtgärder efter hand. Men viktiga grundfakta är en bra föräldraförsäkring, höjda barnbidrag, en bra skola, ett bra boende osv.

Men Tolgfors tar upp arbetsrätten och lönebildningen. Tror verkligen Tolgfors att människor som är otrygga på arbetsplatsen är beredda att ta ett mycket större ansvar och skaffa ett barn till? För er moderater är arbetsrätten mer ett handslag mellan arbetsgivaren och den enskilda arbetstagaren. Det blir inte ett dugg mer om ni får möjlighet att driva er politik i enlighet med era motioner. Det skapar inte grogrund för att två människor ska bestämma sig för att skaffa ett barn till för att det känns tryggt och säkert. Glöm bort det, Tolgfors, och var ärlig!

Anf. 23 STEN TOLGFORS (m) replik:

Fru talman! Jag tror att människor som har jobb är tryggare än människor som inte har jobb. Det är kanske det som är skillnaden. Jag har sett hur många av mina vänner, kamrater och deras närstående och många andra ungdomar i Sverige i ett decennium stängts ute från arbetsmarknaden på grund av att Sverige har haft en mycket stel arbetsrätt. Den är designad för 60-talets samhälle och inte för 90-talets.

Ronny Olander och hans kolleger har valt arbetslöshet för stora grupper i Sverige framför en modernisering av arbetsrätt och företagarpolitik. Därmed har de skapat den yttersta otryggheten. Delar av en generation har aldrig fått möjlighet att komma in på arbetsmarknaden.

Nu vaknar man plötsligt upp panikslagna i många kommuner och ser att de kommer att få så stora pensionsavgångar att de inte kommer att klara av den kommunala vården, omsorgen och servicen i framtiden om de inte anställer en halv miljon på några år. Men var ska de människorna tas? Ska de tas från dem som man har tackat nej till i ett decennium, från dem som aldrig har fått chansen att komma in på arbetsmarknaden och få sitt första jobb? Tala om att skapa otrygghet, och dessutom medvetet! Man har skapat otrygghet för dem som aldrig kommer in för att skapa ökad trygghet för dem som är kvar.

Prot.
1999/2000:54
21 januari

Allmänpolitisk debatt

Frågor om trygghet

Anf. 24 HANS KARLSSON (s) replik:

Fru talman! Sten Tolgfors vackra ord om den tidiga arbetarrörelsen skulle kunna kännas värmande om det inte hade varit för att jag vet på vilket sätt som Sten Tolgfors företrädare behandlade denna framväxande arbetarrörelse. De har hela tiden försökt förhindra att de som hade det svårast fick rättigheter.

På samma sätt är det i inledningen av det tredje årtusendet. Ni motsätter er att anställda ska ha ett rimligt skydd. Ni vill inte att människor ska ha rätt till ett fast jobb. Under den tid som Sten Tolgfors partivänner styrde och ställde i det här landet hade vi den svagaste ekonomiska utvecklingen sedan andra världskriget.

När vi nu är på fötter igen i Sverige känns det lite märkligt att Sten Tolgfors beskriver en bild som inte är giltig.

Anf. 25 STEN TOLGFORS (m) replik:

Fru talman! Hans Karlsson kan inte ha så värst mycket på fötterna för att kritisera mitt inlägg när han måste prata om regeringen Bildt och inte om vad jag säger.

Han säger också att mina företrädare någon gång på tidigt 1900-tal försökte hindra att de som hade det svårast fick rättigheter. Det är faktiskt vad Hans Karlsson har ägnat detta riksdagsår, 1999/2000, åt – det handlar inte om 1899/1900 – genom att t.ex. lägga ned specialskolor för de av landets elever som har allra störst behov, dvs. blinda och multifunktionshindrade barn på Ekeskolan i Örebro. Hans Karlsson har kämpat för att ta ifrån dessa barn den rättighet de själva och deras föräldrar slåss så för. Sedan behöver han gå tillbaka hundra år i tiden för att kritisera mitt inlägg.

Anf. 26 HANS KARLSSON (s) replik:

Fru talman! Sten Tolgfors medger ändå att det var på det sättet att Sten Tolgfors företrädare motarbetade arbetarrörelsens framväxt. Jag vet inte på vilket sätt Sten Tolgfors vill leda i bevis att vi socialdemokrater i slutet av 1900-talet och i början av 2000-talet motarbetar den enskildes rätt. Snarare är det så att vi står upp för den enskildes rätt på olika sätt – inom arbetsrättens område, när det gäller den generella välfärden, när det gäller barnfamiljernas möjligheter att få en förbättrad ekonomi.

Sedan, Sten Tolgfors, har vi frågan om specialskolorna. Jag känner en stor stolthet över att ha medverkat till att exempelvis Ekeskolan även fortsättningsvis kommer att vara en skola för elever med svåra funktionshinder.

Anf. 27 STEN TOLGFORS (m) replik:

Fru talman! Föräldrarna och barnen på Ekeskolan känner en stor förtvivlan över det Hans Karlsson har gjort, och det vet han. Han, liksom även skolministern, har fått ta emot tretton och ett halvt tusen namn på dem som protesterar emot det som Hans Karlsson och skolministern har gjort.

Varför, Hans Karlsson, har ni svikit idealen? Varför har ni övergivit den tidiga arbetarrörelsens sunda värderingar om den enskildes ansvar för sig och sina närmaste? Varför har ni svikit det som en gång gjorde att ni startade ABF eller nykterhetsrörelsen? Varför har ni börjat beskriva

människan som svag och drabbad i stället för som ansvarstagande och villig att sträva framåt för sig och de sina? Varför har ni i era beskrivningar gjort en så stor del av svenska folket till svaga och drabbade? Det är knappast att stå upp för den enskildes rätt, och det är det inte heller att förneka människor möjligheten att välja inom vård, skola eller omsorg.

Återigen: Ekeskolan är både vård, skola och omsorg, och den stänger ni. Det tycker jag är talande. Och detta sker nu, riksdagsåret 1999/2000.

Anf. 28 SYLVIA LINDGREN (s):

Fru talman! Begreppet trygghet är mycket stort, och för att uppnå trygghet behöver också en rad olika faktorer uppfyllas, social trygghet, ro i själen, rätten till jobb och bostad och ett tryggt, ordnat samhälle – listan kan göras lång. Men jag tänker i mitt anförande endast beröra några för mig i hjärtat oerhört viktiga delar.

En stor utmaning för att det svenska välfärdssamhället ska kunna förmedla trygghet är att bryta den växande sociala och etniska segregationen. Den är kanske allra mest framträdande i storstäderna. Segregationen hotar att undergräva den grundläggande förutsättningen för varje stadsbildning, medborgarnas känsla av gemensamt ansvar för varandra och för sin stad, sin bygd. I många storstäder runt om i världen existerar inte längre detta grundläggande ansvar. Resultatet av en sådan utveckling är förödande: social utslagning, kriminalitet, miljömässig kollaps och i förlängningen en total likgiltighet inför det demokratiska systemet.

Fru talman! Rätten till en bra bostad och till boendekostnader som är realistiska är också en välfärdsfråga som hänger samman med tryggheten. Bostadsmarknaden i huvudstadsregionen är för närvarande ”sjuk” och bidrar i hög grad till segregationen och social utslagning. Det är viktigt att de kommunala bostadsbolagen får fortsätta att spela en viktig roll för bostadsförsörjningen. Därmed, fru talman, är inte sagt att man ska förbjuda dem att verka på den s.k. marknaden. Men det som nu sker är en utförsäljning av bostadsbolagen, och man tvingar fram ombildningar till bostadsrätter, vilket är upprörande.

Fru talman! Den bostadspolitik som för närvarande bedrivs i Stockholms stad bidrar starkt till ökade klassklyftor i samhället. Lägg därtill det faktum att det byggs för lite bostäder i Stockholmsregionen, och morgondagens bostadssituation blir närmast ohållbar.

Fru talman! För att känna trygghet krävs självklart att man ska våga gå ut på gator och torg, att man vid en utsatt situation ska känna att det går att få hjälp när nöden så kräver och när man känner sig utsatt.

Stockholmsområdets betydelse som internationell mötesplats ökar. Riksdag och regering står ofta värd för stora konferenser. Dessa kommer att bli fler också under Sveriges ordförandeskap i EU. Huvudstadens attraktionskraft är en viktig del också för landet i övrigt och bidrar till att stora idrottsevenemang med både nationell och internationell prägel anordnas. Och det är bra. Men det innebär också att det behövs resurser för att klara ordningen.

Under 1990-talet har den maffialiknande brottsligheten, maffiabrottsligheten, den ekonomiska brottsligheten och annan grov brottslighet som hotar rättssamhället och som i huvudsak finns i eller styrs från storstäderna blivit alltmer omfattande. Risken för att bli utsatt för brott är

Prot.

1999/2000:54

21 januari

Allmänpolitisk debatt

Frågor om trygghet

stor i storstäderna, och det är onekligen därifrån som mycket av den ekonomiska brottsligheten sprids.

Fru talman! Dessa faktorer måste enligt min mening finnas med i beräkningen vid fördelning av resurser för att möta det behov som polismyndigheten i t.ex. Stockholm har.

I detta sammanhang, fru talman, är det viktigt också att framhålla att det är nödvändigt att se till att utbildade poliser befrias från uppgifter som rätteligen åligger socialtjänsten eller i övrigt med fördel kan fullgöras av icke polisutbildad personal.

Fru talman! Vård, skola och omsorg är frågor som är starkt integrerade i tryggheten. När fungerande och klart utvecklingsbara offentliga sjukhus säljs ut, privatiseras, är det ett klart brott mot den generella rätten till trygghet. I praktiken innebär det på sikt mindre intäkter och kostnadsökningar för den offentliga sjukvården. Lägg därtill att man genomför skattesänkningar med 1 miljard i sjukvårdsbudgeten i Stockholms län. Då är det lätt att förstå vad det får för konsekvenser för tryggheten, för varje individ i det svenska samhället, och vad den har rätt att kräva.

Men framför allt är den privatdrivna sjukvården oerhört ojämlik. Den som kan betala får en bättre vård som ändå inte är riskfri eftersom den tenderar att bli ”överförfriskad”.

Fru talman! I debatten om trygghet som har förts här är det märkligt hur man slår också mot barnsjukvården från den borgerliga sidan. I Stockholm tar man nu betalt för barnsjukvård. Enligt min mening och enligt socialdemokratisk definition får ett barns hälsa inte avgöras av hur mycket pengar föräldrarna har.

Till sist, fru talman: För att känna trygghet måste man också känna sig älskad, bli omtyckt, bli trodd och – som det också talades om i den inledande allmänpolitiska debatten – bli synlig och sedd. Den som känner sig ensam och isolerad kan aldrig känna sig trygg om inte detta finns med i helhetsbilden av trygghet. I detta sammanhang drar storstadsregionerna det kortaste strået eftersom det i mängden av alla andra är lätt att bli osynlig. Är man dessutom gammal, har man mist sitt kontaktnät, har man inte nätverket kvar, har nätverket tunnats ut, börjar krämporna göra sig alltmer påminda, är man ensamstående, är man kanske inflyttad från annan ort – då är det kanske inte allra viktigast att utöka servicen om det saknas känsla, lyhördhet och medmänsklighet.

Antalet ensamma människor ökar alltmer i storstadsregionerna, därför är det nödvändigt att också skapa fler mötesplatser och att begreppet livskvalitet integreras på alla nivåer. Man måste kunna koppla samman teknisk utveckling och humaniora på ett betydligt bättre sätt än vad som görs i dag.

Fru talman! Jag blir väldigt orolig när jag hör många moderater från talarstolen som uttryckligen vill att klassklyftorna ska öka mer och mer. Bekymret är inte att vi får fler medelklassinkomsttagare. Det kanske vi behöver. Bekymret i dag är att vi får alltför många rika människor och alltför få fattiga människor.

Anf. 29 NILS FREDRIK AURELIUS (m):

Fru talman! I likhet med dagens första talare väljer jag att inleda med att citera en psalm. Men jag väljer "Förfäras ej, du lilla hop", inte för att jag är speciellt stridslysten – det är ju arméns gamla krigspsalm – utan med en liten anspelning på antalet närvarande i kammaren.

Fru talman! Ser man tillbaka på det förra seklet kan man konstatera några avgörande skeenden. Demokratin har segrat, låt vara att detta inte har skett i hela världen ännu. Kollektivismens nederlag som ideologi och praktik är också uppenbar. "1900-talets största politiska händelse är socialismens undergång", säger filosofen Irving Kristol.

Marknadsekonomins triumf är också påtaglig. Det är i dag svårt att hitta företrädare för planhushållning. Finns det någon sådan i riksdagen kunde det vara intressant att höra argumenten. Sambandet mellan marknadsekonomi och demokrati är också mycket påtagligt, nämligen på det sättet att demokratin endast kan existera i en marknadsekonomi. Marknadsekonomi kan visserligen, i varje fall en utvecklad form, förekomma också i auktoritära stater och rentav i diktaturer, åtminstone för en tid. Enligt vad många erfarenheter tyder på kommer dock pluralismen i en marknadsekonomi så småningom att leda till krav också på demokrati.

Jag tror att vi under vår livstid förhoppningsvis kommer att se förändringar på det sättet exempelvis i Kina, dvs. den leninistiska principen om ett enda parti som vet allas bästa kommer inte att kunna bestå i en framväxande marknadsekonomi.

Nu är det viktigt att understryka att en marknadsekonomi inte uppstår utan vidare, utan att rättssamhället och rättssamhällets institutioner är nödvändiga förutsättningar för en fungerande marknad. Jag syftar på oväldiga domstolar, tydliga äganderätter osv. Rättsstaten vilar dock ytterst på medborgarnas moraliska känsla.

Så här skriver ekonomen och samhällsfilosofen Röpke i klassikern *Bortom utbud och efterfrågan*: Marknaden kan endast trivas som en del av en borgerlig samhällsordning. Denna präglas av "individuell strävan och individuellt ansvar, oantastliga normer och värden, en i äganderätten förankrad oavhängighet, kalkylering och risktagande, räknande och sparande, livsplanering på eget ansvar, samhörighet med gemenskapen, sinne för traditionen – – –".

I vår egen historia kan vi se hur rättsstaten föregår såväl marknadsekonomi som demokratin. Marknadsekonomins genombrott med upphävande av skråförordningar och annat – viktiga milstolpar är här beslutet 1846 och 1864 – banar väg för demokratin och välfärdssamhället.

Vi måste också vara medvetna om politikens gränser. En grund demokratiuppfattning som säger att demokratin växer i takt med det politiska beslutsfattandet måste avvisas.

Hans Zetterberg har uttryckt detta väl. Detta blir, fru talman, det sista citatet i mitt anförande. Så här skriver Hans Zetterberg i en av Demokratitredningens skrifter:

"1900-talets segrande demokrati missade några enkla sanningar om samhället. Man kan uttrycka dessa självklarheter i fyra punkter:

- I allt väsentligt har affärslivets problem ekonomiska lösningar, kunskapsproblemen har vetenskapliga lösningar, konstens och skönlitteraturens problem har estetiska lösningar och moralfrågor har etiska lösningar.
- Ibland kan politiken bidra till dessa lösningar, men den ger sällan eller aldrig de väsentliga delarna av lösningen.
- Politiker är däremot outhärliga i lagstiftningen om den allmänna ordning som kräver polis, fogde, domare, kriminalvård och försvarsmakt.
- För dessa kärnområden passar demokratin bäst av alla statsformer och endast här bör den vara helt utslagsgivande.”

Inställningen att det politiska beslutsfattandet i ett fritt samhälle måste vara begränsat får viktiga konsekvenser för exempelvis synen på skatternas omfattning och på frågorna om valfrihet och egenmakt. Dessa frågor har diskuterats en del tidigare i den allmänpolitiska debatten, så jag väljer att inte närmare gå in på dem här.

Låt mig i stället nämna något om ett annat ämne som de senaste åren rönt ett allt större intresse, vilket vi har kunnat se på bokutgivning m.m. Vi har i Sverige vad man kan kalla en konstitutionell demokrati, en kombination av folksuveränitet och maktindelning. Maktindelningstraditionen är visserligen relativt svag i Sverige jämfört med i andra länder, men det finns ändå vissa sådana inslag som ett arv från 1809 års regeringsform.

Kommunernas brist på självständighet antyder problem som har med gränsdragning och maktbalans att göra. Den otydliga rågången gör att den socialdemokratiska staten sett sig oförhindrad att ingripa mot kommunernas självständighet, t.ex. beträffande hanteringen av de kommunala bostadsbolagen. Här krävs det en tydligare kommunal självstyrelse, vilket i sin tur kräver judikalisering, dvs. tydligare regler som vid tvist får hänskjutas till juridisk tolkning.

Detta leder över till kravet på en bättre rättsprövning. En bättre sådan kan utformas på olika sätt. Lagrådet – jag tänker nu på beslutsfattandet i riksdagen – skulle kunna få en starkare ställning. Man kan tänka sig att vanliga domstolar får detsamma om uppenbarhetsrekvisitet slopas och man kan tänka sig en författningsdomstol. Vilken teknisk lösning man väljer är dock inte avgörande.

Den svaga ställning grundlagen har i Sverige har sin bakgrund i en vänstertradition som säger att den politiska makten ska vara oinskränkt. Att tjänstemän ska kunna stoppa socialistiska projekt med hänvisning till grundlagen är en styggelse för detta tänkande.

Emellertid är föreställningen att politikerna i ett system med t.ex. en författningsdomstol inte får sista ordet felaktig. En sådan domstol har av folkets valda representanter fått i uppgift att tolka om lagar och beslut står i överensstämmelse med grundlagen. Om majoriteten är missnöjd med ett utslag kan man alltid ändra lagen eller ändra grundlagen.

Majoritetens styrelse förverkligas alltså genom vissa bestämda procedurer och institutionella ordningar. Demokratin bygger på vissa procedurregler som befrämjar det demokratiska systemets stabilitet och kvalitet.

Varför skulle det då vara odemokratiskt med ett särskilt organ som prövar om folkets konstitutionellt uttryckta vilja efterlevs i det politiska vardagsarbetet?

Fru talman! Frågorna om maktindelning har under förra året aktualiserats bl.a. i samband med bråket kring Riksrevisionsverket. En ny förståelse för värdet av fristående institutioner för revision exempelvis, men även för rättsprövning, tycks ha blivit följden. T.o.m. LO-tidningen skrev i höstas att revisionen bör vara självständig. En insikt att demokratin inte försvagas utan förstärks av sådana fristående institutioner verkar med andra ord sprida sig, vilket bör välkomnas.

Anf. 30 SIW WITTGREN-AHL (s) replik:

Fru talman! Det var ett intressant anförande som Nils Fredrik Aurelius höll. Jag tror att det var ideologiskt för moderaterna i den hyllning han ger demokratin för att den bygger på marknadskrafterna. Men i den demokratiska andan måste det finnas några statliga institutioner som styrs av politiker.

Jag tror att man kan sammanfatta det Nils Fredrik Aurelius sade så. Det var militär, polis och någonting mer.

Det är det vi alltid säger när vi diskuterar med moderater på annat håll. Det var jätteintressant att Nils Fredrik Aurelius som moderaternas företrädare tog upp det. Men det förutsätter bara det statligt offentliga. Då förstår jag inte din koppling till kommunerna. Varför är Nils Fredrik Aurelius så emot att vi ingriper mot kommunerna? Moderat ideologi förutsätter egentligen inte några kommuner med politiskt styrda enheter, folkligt politiskt valda.

Anf. 31 NILS FREDRIK AURELIUS (m) replik:

Fru talman! Det sista var ett överraskande påstående. Det måste jag ha missat. Det är tvärtom så att vi brukar betona den kommunala självstyrelsen mycket starkt.

Beträffande frågan om den genuint politiska uppgiften, antar jag att Siw Wittgren-Ahl syftar på citatet från Hans Zetterberg. I det citatet framgår att det finns vissa uppgifter där det bara är politiken som ska vara avgörande. Sedan finns det en mängd områden också där politiken ska ha ett visst inflytande. Man kan t.ex. tänka sig att finansieringen av skolan är så tillvida politiskt styrd att den sker med skattemedel. Sedan kan den kombineras med ett system där politikerna inte alltför mycket lägger sig i var människorna väljer att deras barn ska gå i skolan, osv.

Anf. 32 SIW WITTGREN-AHL (s) replik:

Fru talman! Det sista var intressant, nämligen att man kan tänka sig en politiskt styrd skola i kommunerna. Hur ter det sig med skolpengen, de försäkringar ni vill ha? Jag har uppfattat ert ställningstagande i kam-maren som att ni vill ha försäkringar, skolpeng osv.

Men om det finns skolpeng, på vilket sätt ska det vara ett politiskt system i skolorna – ideologiskt för moderaterna?

Prot.
1999/2000:54
21 januari

Allmänpolitiskt debatt

Övriga frågor

Anf. 33 NILS FREDRIK AURELIUS (m) replik:

Fru talman! Jag tror inte någon förespråkar det, allra minst vi. Man får skilja på finansieringen av en viss tjänst, t.ex. skolan, och produktionen av samma tjänst. Där tycker vi att finansieringen kan vara offentlig, dvs. med skattemedel, men i ett fritt samhälle är det rimligt att de enskilda, myndiga medborgarna får välja mellan olika typer av skolor. Det är det som ligger i begreppet skolpeng.

Ett annat argument är att om det finns fler skolor att välja bland blir det en viss konkurrens, dvs. man tvingas anstränga sig, man tvingas utveckla sin pedagogik för att locka till sig elever, till gagn för alla dem som går i skolan.

Anf. 34 MATS EINARSSON (v):

Fru talman! Det talas, diskuteras och skrivs mycket om demokrati numera – vilket även föregående talare uppmärksammat. Vi är många, inte minst bland oss som har fått förtroendet att vara en del av den praktiskt tillämpade folkmakten, som är oroliga för demokratins framtid. Bland kommunalt förtroendevalda och tjänstemän och i de folkrörelser, som inte är riktigt så döda som det ibland påstås, förs en fortlöpande diskussion om demokratins brister, förutsättningar och framtid i vårt samhälle. Sammankomster på temat demokrati och integration har nästan blivit en egen konferensbransch.

Det finns anledning att vara bekymrad. Hoten mot demokratin är många, mångfasetterade och svårbemästrade. Människors känsla av utanförskap är tyvärr inte ogrundad. Slutsatsen att det inte spelar någon större roll vad man röstar på eftersom det ändå bara blir nedskärningar och avregleringar är uppenbarligen inte helt orimlig om man ser tillbaka på de senaste decenniernas politik. Det är ingen svartmålning att peka på segregationen som med skrämmande effektivitet ställer hela befolknings-skikt utanför det demokratiska samtalet och devalverar människor från medborgare till klienter.

Det finns alltså goda skäl att diskutera demokrati, och själva det faktum att diskussionen förs ger ändå en viss anledning till optimism. Ändå kan man känna sig beklämd inför vissa delar av den demokratiska debatten. Under senare år har näringslivets olika ideologiproducerande organisationer ägnat ett växande intresse åt författningsfrågorna. En allt stridare ström av konferensinbjudningar, rapporter och debattböcker behandlar vår författning, grundlagarna.

Det är självfallet inget fel på författningsdiskussionen. Som ledamot av konstitutionsutskottet vore det mig fullkomligt främmande att ens antyda något sådant. Dessutom är en del av de näringslivssponsrade debattinläggen av ganska hög kvalitet eller åtminstone upplivande. Det som är beklämmande, det som stör mig, är själva utgångspunkten för denna debatt. Utgångspunkten för många av debattörerna är nämligen inte hur vi ska fördjupa demokratin, hur vi ska utvidga den, hur vi ska förstärka folkets makt över sitt eget samhälle. Nej, utgångspunkten är snarare den rakt motsatta, dvs. hur demokratin kan begränsas, tämjas, tyglas.

Gösta Bohman sade en gång i en intervju att för mycket demokrati är ett hot mot demokratin. En moderat landstingsledamot i Stockholm lär nyligen ha uttalat de bevingade orden: ”Demokrati är bra, bara det inte

blir för mycket.” Det är väl en bra sammanfattning av högerens demokratisyn. Nils Fredrik Aurelius gjorde det alldeles nyligen i talarstolen.

Hur ska man se till att det inte blir för mycket demokrati? Det absolut grundläggande är självfallet hur man bestämmer det område, den politiska sfär, där demokratin tillåts råda. Vilka verksamheter ska styras av förtroendevalda, avsättbara folkrepresentanter? Vilka ska styras av aktieägare? Här hör hela privatiseringsdiskussionen hemma, men jag ska avstå från den denna gång.

Ett annat besläktat spår i debatten är förslag om olika typer av expertstyre. Politikerna är okunniga, inkompetenta och lättpåverkade. De lyssnar nämligen på väljarna ibland. Därför kan de inte tillåtas att hantera så viktiga saker som räntor och penningpolitik. Det ska oavsättbara riksbanksdirektörer som är kompetenta och omutliga göra. Men varför stanna vid penningpolitik? Varför inte låta experterna ta hand om även andra erkänt svåra områden som sjukvård, bostadspolitik och arbetsmarknadspolitik? Det har inte saknats förslag i den vägen på DN Debatt.

Den argumentationen bygger på tre ideologiska illusioner. Man tror för det första att det finns en och endast en korrekt politik, en politik som låter sig fastställas av experter på i princip samma sätt som man kan konstruera en maskin eller skriva ett dataprogram. Det är en illusion som utan ironi skulle kunna kallas leninistisk. Man bortser för det andra från att vi har olika intressen, att det som är gott för några kan vara dåligt för andra. Man bortser från klassamhället och klassintressena, och man bortser från den patriarkaliska maktstrukturen. För det tredje förväxlar man sina egna politiska fördomar och åsikter med vetenskap och sunt förnuft. ”Du har en åsikt. Jag har en insikt. Du tycker. Jag vet.”

De som resonerar så har en utpräglad instrumentell syn på politiken. Politiken ska leverera rätt beslut. Rätt beslut är detsamma som de egna åsikterna. Om inte demokratin levererar rätt beslut får vi ändra på demokratin. Om inte folkets företrädare fattar rätt beslut får vi tillsätta andra beslutsfattare. Så har demokratins antagonister alltid resonerat, så resonerade man för övrigt när den ekonomiska och monetära unionen, EMU, konstruerades.

Ett annat intellektuellt något mer stimulerande spår i denna speciella demokratidebatt handlar om s.k. författningsdomstol och maktindelning. Där vänder man sig mot den s.k. folksuveränitetsprincipen. Riksdagen, folkets högsta representant, uttrycket för folkets politiska suveränitet, formulerad i regeringsformen med orden ”all offentlig makt utgår från folket”, får inte bli för mäktig. Riksdagens makt måste begränsas och delas. En i politiska val uttryckt majoritet ska inte ges full frihet att genomdriva sin uppfattning.

Sätten att åstadkomma detta är mångahanda: Där finns tvåkammerssystem och presidentstyre som i USA. Inom parentes sagt är det enda hållbara argumentet för monarki att i en demokratisk monarki kan man inte gärna inskränka parlamentarismen genom att överföra makt till statschefen. Där finns inrättandet av en författningsdomstol som kan överpröva de folkvaldas beslut. Där finns långa rättighetskataloger i grundlagen – inte bara sådana fri- och rättigheter som är förutsättningar för demokratin och därmed är väl motiverade. Där finns krav på kvalificerad majoritet för vissa beslut, t.ex. budget och skatter, konstitutionsutskottets ersättande med jurister osv.

Prot.

1999/2000:54

21 januari

Allmänpolitiskt debatt

Övriga frågor

Om man skär bort utsmyckningar och kokar ned diskursen till sin essentiella kärna finner man en naken och brutal frågeställning: Hur ska vi rika förhindra att de fattiga tar våra pengar? I demokratin vinner två fattiga över en rik.

Fru talman! Det politiska systemet och demokratin mår bra av att diskuteras. Den kräver att den diskuteras om den ska överleva. Vår författning, våra grundlagar, bör också diskuteras, inte bara av oss i konstitutionsutskottet. Diskussionen har allt att vinna på en annan utgångspunkt än ambitionen att begränsa demokratin och undergräva folksuveräniteten. Tvärtom bör vi i denna kammare bidra till en debatt om hur vi förstärker, fördjupar och utvidgar demokratin, folkmakten, i vårt land, i övriga Europa och i resten av världen.

Anf. 35 NILS FREDRIK AURELIUS (m) replik:

Fru talman! Beträffande begreppet demokrati, används det ofta i flera olika meningar. Man syftar bl.a. på demokratin som ett system med fria val och vissa mänskliga fri- och rättigheter osv. I den meningen måste vi säga att demokratin går segrande fram. Jag hoppas att Mats Einarsson uppskattar att kommunistdiktaturer faller eller står inför sitt fall och att demokratin vinner terräng.

När man ibland talar om demokratins gränser menar man egentligen det politiska beslutsfattandets gränser i en demokrati. Där kan man ha olika ideologiska åsikter. Blir det verkligen mer demokratiskt för att politikerna bestämmer så mycket som möjligt? Var går i så fall gränsen? Hur mycket ska människorna få bestämma själva inom en rättsstat? Det är en annan fråga där man har olika åsikter från ideologisk utgångspunkt.

Jag har en fråga till: Om det nu är en demokratiskt stor förlust med exempelvis en författningsdomstol – om vi nu ska ha det systemet – är då Tyskland, som har många sådana på olika nivåer, mindre demokratiskt på grund av detta?

Anf. 36 MATS EINARSSON (v) replik:

Fru talman! Jag uppskattar alla diktaturers fall, oavsett med vilka goda begrepp de har försökt legitimera sig.

Ja, visst måste det finnas gränser för det politiska beslutsfattandet. Vi bör inte fatta beslut här i kammaren om vilken slips som Nils Fredrik Aurelius och jag tar på oss på morgonen. Det är en ideologisk diskussion om var gränserna går. Men om den politiska demokratiska sfären är kraftigt inskränkt är detta självfallet till förfång för demokratin – ett samhälle omfattar så mycket mer. Om den politiska sfären är oerhört liten är det svårt att säga att samhället som samhälle är demokratiskt.

Slutligen gällde det författningsdomstolarna i Tyskland. USA kanske är ett ännu tydligare exempel. Ja, jag menar att författningsdomstolarna i dessa länder, i synnerhet USA – Tyskland känner jag inte till så väl – har inneburit inskränkningar i demokratin.

Anf. 37 NILS FREDRIK AURELIUS (m) replik:

Fru talman! I Tyskland har man, eftersom det är en federation, en författningsdomstol i Karlsruhe för hela förbundsrepubliken. Den har bl.a. att ta itu med tvister mellan staten och kommunerna. Det saknar vi ett instrument för i Sverige på ett rimligt sätt.

Det är politikerna som ytterst bestämmer vilka lagar som ska gälla och politikerna som tillsätter exempelvis dem som ska sitta i en författningsdomstol. Håller Mats Einarsson med om min beskrivning när jag säger att den yttersta makten i en demokrati ändå ligger hos politikerna som stiftar lagar, även grundlag, och som utser de personer, kanske för en begränsad mandatperiod, som ska konstituera exempelvis en författningsdomstol?

Anf. 38 MATS EINARSSON (v) replik:

Fru talman! Det stämmer att författningsdomstolen har sin särskilda grund i den federala strukturen både i Tyskland och i USA. Det stämmer naturligtvis också att det i sista hand är politikerna, de folkvalda, som avgör. Men med det konstaterandet har man inte klarat ut problemet.

Robert A. Dahl har skrivit en mycket intressant bok som heter just *Demokratin och dess antagonister*. Han tar bl.a. ett exempel från USA, där Högsta domstolen under åtminstone ett kvartssekel förhindrade ett kongressbeslut om förbud mot barnarbete på grund av att detta stred mot författningen.

Jag menar att detta var en inskränkning i de folkvaldas demokratiska rätt att fatta beslut i USA.

Anf. 39 SIW WITTGREN-AHL (s) replik:

Fru talman! Jag skulle vilja ställa en fråga till Mats Einarsson. Det var ett bra anförande om demokrati och fördjupning av demokratin. På vilket sätt vill Mats Einarsson förstärka demokratin i våra segregerade bostadsområden?

Anf. 40 MATS EINARSSON (v) replik:

Fru talman! Tack för möjligheten att besvara den frågan på en minut! Jag kommer inte att klara av det.

Jag jobbar rätt mycket med de frågorna ute i Botkyrka, där jag är kommunalpolitiskt engagerad. Utgångspunkten för vårt arbete, t.ex. med Fittjaprojektet, är hela tiden att engagera människor underifrån. Vi har från början sagt att vi som kommun, som tjänstemän eller som politiker inte kan införa demokrati uppifrån, utan demokrati måste alltid erövras underifrån. Så är det i Fittja. Så har det varit historiskt, och så kommer det att vara i framtiden. Det är ett slags allmän inriktning. Sedan måste det till mängder av konkreta förändringar som underlättar för människor att ta detta initiativ, ta sin makt underifrån.

Anf. 41 SIW WITTGREN-AHL (s) replik:

Fru talman! När vi pratar om segregation, finns det ju segregation där alla bestämmer allt själva. Det är i de segregerade villaområdena. På vilket sätt ingår det i Fittjaprojektet?

Anf. 42 MATS EINARSSON (v) replik:

Fru talman! Villaområdena ingår också i Fittjaprojektet. Vi har gjort särskilda insatser och försökt få med även dem i de diskussioner som pågår i Fittja om hur hela det området ska utvecklas.

Prot.
1999/2000:54
21 januari

Allmänpolitiskt debatt

Övriga frågor

Det är ett viktigt påpekande. När man pratar om segregation verkar det ibland som att det är bara höghusområdena som är segregerade, men de välbärgade villaområdena är mer segregerade, både socialt och etniskt. Det är inte lätt att föra samman den här diskussionen i ett område som Fittja, men ambitionen finns.

Anf. 43 ÅSA TORSTENSSON (c):

Fru talman! När jag för ett och ett halvt år sedan började i riksdagen hade jag ambitionen att arbeta med demokratifrågor. Att bygga demokratin underifrån och stärka människors delaktighet i det gemensamma beslutsfattandet ligger mig varmt om hjärtat. Det är därför väldigt roligt att demokratifrågor nu kommit att bli en av de stora frågorna i den offentliga debatten, även om det inte direkt återspeglas i denna allmänpolitiska debatt.

Tyvärr förs debatten i dag alltför ofta utifrån en idé om att makten är en, odelbar, evig och framför allt något som är skilt från medborgarna. Tron på ett slags politisk rationalitet och möjligheten att objektivt bestämma vad som är bäst för medborgarna gör också att debatten tenderar att handla om hur de politiska institutionerna ska bli effektivare och mer effektivt utföra sina uppdrag.

Med den bakgrunden är jag inte förvånad över att människor, trots att den ekonomiska krisen sägs vara över och trots stigande ekonomiska förväntningar inför framtiden, inte är nöjda. Det behövs nämligen något mer: frihet och ansvar att växa och utvecklas. Det må vara så att tryggheten i någon mening ökar när samhället lägger till rätta och bäddar in, men samtidigt minskar individens utrymme att själv ta ansvar för både framgång och misslyckanden. Den ofriheten skulle jag vilja beskriva som vanmakt; att någon annan fattar beslut som jag själv borde få fatta och ta ansvar för.

Det är lätt att finna de exemplen i vardagen. Det kan handla om den familj som sitter fast i selektiva system och känner att de själva inte kan påverka sin ekonomiska situation. Det kan också handla om de boende i Skärholmen här i Stockholm som inte fick måla fasaderna på sina hus, eller om flyktingarna som inte ens får jobba under de många månader deras asylansökningar behandlas.

Jag skulle kunna spetsa till resonemanget och ställa frågan: Varför växer nazismen i folkhemmet? Ytterligt få människor är fattiga i ordets egentliga mening. Trots ett relativt stort välstånd dras vissa ungdomar till totalitära och förtryckande ideologier. I grund och botten tror jag att det är en fråga om makt: Den makt de inte känner att de har över sitt eget liv ersätts genom att de skaffar sig makt över andra, med våld, hot och trakasserier.

Missförstå nu inte detta. Nazism och rasism måste fördömas. Vi ska inte ha något som helst overseende med rasistiskt våld utan reagera snabbt och tydligt. Men vi måste samtidigt fundera över hur vi ska råda bot på myllan för att förhindra nyttillväxt. Det handlar om makt över sitt eget liv och om personligt ansvar.

Fru talman! Jag anser att det nya årtusendets viktigaste uppgift i ett långsiktigt perspektiv är att stärka, utveckla och förnya de demokratiska redskapen och formerna. Demokratins framtid ligger inte i någon annans händer och är inte heller någon annans ansvar. Att skapa en intellektuell

demokratisk beredskap hos oss alla innebär ökade möjligheter att demokratiskt möta den snabba, oförutsägbara och ibland osäkra värld vi verkar i.

Goda demokratiska kunskaper och egna demokratiska erfarenheter krävs i det samhälle som ställer allt högre krav på snabba svar, reaktioner och ageranden. Med god demokratisk beredskap minskar också farhågorna för att ökat självbestämmande ska utvecklas i odemokratisk riktning.

För att vi ska kunna ställa krav på ökat deltagande från medborgarna vid andra tillfällen än vid valurnorna måste deltagandet bli meningsfullt och fyllt med deltagarmakt.

Offentliga åtaganden och institutionella maktstrukturer och ansvarsområden måste omprövas och förändras för att det ska bli utrymme för de många människornas meningsfulla deltagande.

Överföring av makt och ansvar till de berörda människorna och till dem som vill använda sin tid för det gemensamma kräver ett bemötande med tilltro till den enskilda människans kompetens att finna lösningar på gemensamma problem. Att uppmuntra brukarstyrelser, byalag, utvecklingsgrupper och kooperativ att arbeta i denna riktning är en del i detta.

Att många i dag upplever vanmakt därför att den politiska makten alltmer distanserat sig från medborgarna är inte konstigt. Den logiska förlängningen av de resonemang som låg bakom kommunsammanslagningarna på 60-talet är naturligtvis 80- och 90-talens resonemang om medborgarna som kunder, kundnytta i stället för deltagande, service i stället för eget ansvarstagande.

Det är heller inte konstigt att kommunminister Lars-Erik Lövdén med den traditionen i ryggen nu talar om att slå samman de redan sammanslagna kommunerna till än större enheter för att rationellt handlägga ekonomiska frågor. Det är talande att kommunministern väljer att tala om kommunernas ekonomi, ökad kontroll av verksamheten och statlig styrning genom olika åtgärder men sällan talar om behovet av ökad delaktighet och kommuner som har makt att själva påverka sin utveckling. Det är precis vad man kan vänta sig efter 30 års förskjutning av perspektivet på lokal demokrati och självbestämmande.

Fru talman! Socialdemokraterna har under flera år varit emot förslag som ställts i kammaren med hänvisning till den stora demokratiutredningen. Nu kommer dess betänkande inom en månad. Det finns redan en massa material som man har tagit fram och som belyst demokratin eller bristen på demokrati. På riksdagens bord ligger förslag från Centerpartiet och också från andra partier. Nu är det dags att komma upp till bevis; det är dags att ta avstamp ur Demokratiutredningens material och kunnande och formulera en bred demokratireform för det nya årtusendet, en demokratireform som bygger på en tydlig och långtgående decentralisering av offentliga åtaganden och nya demokratiska strukturer som utgår från deltagardemokrati, där service- och kundperspektivet är kvarglömt i 1900-talet.

Anf. 44 GÖRAN MAGNUSSON (s) replik:

Fru talman! Det var ett intressant och tankeväckande anförande som Åsa Torstensson här höll. Hon talade om att politikens räckvidd är för stor, så att människor känner vanmakt. Frågan är då om inte ett av de

Prot.
1999/2000:54
21 januari

Allmänpolitiskt debatt

Övriga frågor

väsentliga inslagen för människors självkänsla och självrespekt är möjligheterna till arbete. Frågan är: Är det då inte en brist i politikens räckvidd att politikens verkningskrets inte omfattar företagsnedläggelser, fusioner, utflyttningar från en region till en annan?

Anf. 45 ÅSA TORSTENSSON (c) replik:

Fru talman! Jag tror också att rätten och möjligheten till arbete är avgörande i en demokrati. Men jag vill fortfarande påstå att de demokratiska formerna också är avgörande för de enskildas möjligheter att själva ta mycket aktiv del i det lokala samhället och skapa nya förutsättningar också för arbete och utveckling av näringslivet. Om man bryter ned makten kan de enskilda människorna få ett helt annat ansvar och en helt annan delaktighet, i ett närområde som kan möta de strukturförändringar vi i dag ser.

Anf. 46 GÖRAN MAGNUSSON (s) replik:

Fru talman! Åsa Torstensson har ju närmare till sitt kommunalpolitiska förflutna än vad jag har, men en fråga är ju vad det är som i dag hindrar att man i kommunerna gör fler människor delaktiga exempelvis i beslutsfattandet och i verksamheten.

Menar Åsa Torstensson att det är politikens verkningskrets som har gjort människorna i Sverige osjälvständigare under förra århundradet? Har inte politikens utbredning och politikens beslut faktiskt gjort människorna friare och givit dem större möjligheter att verka och fungera i samhället?

Anf. 47 ÅSA TORSTENSSON (c) replik:

Fru talman! Den förändring som skett under de senaste 30 åren och som jag just beskrev kan inte ha undgått Göran Magnusson. Det har blivit ett starkt centralstyre som följd av kommunsammanslagningar och därtill ett tydligare riktat krav från centralt håll. Lövdén är ett exempel på att man pratar om kommunernas ekonomiska svårigheter och inte ser på strukturerna. Man kan regionalisera, föra ut regionalpolitiska medel i en mycket mer decentraliserad struktur, som innebär att den enskilda människan kan ta ett större ansvar i sin närmiljö, bli delaktig och får ett långsiktigt medansvar för effekterna.

Anf. 48 GÖRAN MAGNUSSON (s):

Fru talman! När fyra stora tidningar för en tid sedan gemensamt publicerade bilder på aktiva nazister visade man människor som i Sverige aktivt förespråkar nazismens förakt för demokrati och mänskliga rättigheter. Det var en drastisk åtgärd att publicera dem, kan man tycka, men det finns stor anledning att motarbeta sådana krafter.

Det finns andra, kanske var för sig mindre allvarliga tecken på demokratins försvagning.

Medlemsantalet och vitaliteten i folkrörelser och i politiska partier minskar.

Valdeltagandet har minskat. Inte bara politikerförakt utan också förakt för politiken har blivit vanligare.

Civil olydnad som politisk arbetsmetod används nu i större omfattning. Metoden förespråkas t.o.m. i ett nytt handlingsprogram för ett av riksdagens partier.

Allt detta sker på bekostnad av det politiska samtalet, den klargörande diskussionen, jämkningen och kompromissen, som är goda kännetecken för den svenska demokratin.

Demokratis vitalitet är allas vårt ansvar – det är ditt och mitt engagemang som är avgörande. Aldrig så välmenande tekniska förändringar av demokratis regelverk kan inte ersätta vars och ens personliga engagemang.

Genom många människors arbete i olika folkrörelser och intresseorganisationer har den s.k. mellanvalsdemokratin starkt bidragit till att vitalisera den svenska demokratin. Demokratin får aldrig stelna i sina former, och den får inte tas för given. Varje generation måste vinnas för demokratis ideal.

Fru talman! Den svenska regeringsformen har varit i kraft i 25 år. Inledningsorden – ”All offentlig makt i Sverige utgår från folket” – är principiellt uppfordrande och genomsyrar hela regeringsformen. Detta står i skarp kontrast till kungamakt och elitstyre, som var ledstjärnan i den äldsta föregångaren.

Det finns inom den demokratiska ideologins ram två traditionella sätt att se på maktutövningen i en stat. Det ena är den radikala uppfattningen – den som företräds av den politiska vänstern. Olof Palme uttryckte saken så här: ”Politik är att vilja och socialdemokratisk politik är att vilja förändring”. Politikens uppgift är att förändra samhället, att förbättra och att bygga nytt. Författningens uppgift är enligt detta synsätt att ge ramar för samhällsförändringen. Folkets vilja till förändring ska manifesteras i nya lagar och nya regler. Folksuveränitetens princip genomsyrar en sådan författning.

Motsatsen är den konservativa uppfattningen, som företräds av den politiska högern. Där är politikens uppgift att bevara ett gammalt samhällssystem. Författningen ska bromsa utvecklingen och förhindra alltför tvära politiska förändringar. Folkets vilja måste tämjas och endast tillåtas slå igenom långsamt.

Många länder har författningar som lägger tonvikten rejält åt det ena eller andra hållet. Storbritannien, å ena sidan, går längst åt det radikala hållet. Där finns inte ens en skriven författning. Traditioner och parlamentariska beslut styr. I USA är å andra sidan det politiska beslutsfattandet mycket hårt styrt av författningen. Ytterst är möjligheten att genomföra politiska beslut beroende av juristerna i Högsta domstolen.

Den svenska regeringsformen tillkom efter nästan 30 års diskussion och är resultatet av väl avvägda kompromisser mellan olika intressen och viljor. Den är en kompromiss mellan de båda ytterligheterna, men med tyngdpunkten åt det radikala hållet. Den ger ett stort utrymme för folksuveräniteten, ytterst företrädd av oss här i riksdagen.

På senare år har de politiska och ekonomiska eliterna visat en allt starkare vilja att vrida författningen åt höger – att minska den politiska viljans möjligheter till genomslag. När SNS Demokratiråd, finansierat av den samlade högern, diskuterar förändringar av regeringsformen handlar det om olika metoder att minska folkets – politikens – makt. Det senaste exemplet är skriften *Makten över politiken: om konstitutionella spelreg-*

Prot.
1999/2000:54
21 januari

Allmänpolitiskt debatt

Övriga frågor

ler och politikens innehåll. Moderaterna och andra borgerliga partier argumenterar med ökad intensitet för en författningsdomstol som skulle ge experterna större inflytande över beslutsfattandet. Förslag finns också om obligatorisk lagrådsgranskning innan propositioner får läggas fram. Syftet är att utöka de ekonomiska och politiska eliternas inflytande.

Häromdagen föreslog Socialstyrelsen att endast experter ska få fatta vissa beslut inom socialtjänstlagen. Det är ett elitistiskt experttänkande där de förtroendevaldas roll blir att skriva målformuleringar och taxera ut skatt till experternas beslut. Förslagsställarna har missförstått demokratin. Medborgarnas representanter ska inte utestängas från den offentliga verksamhetens beslutsfattande.

När man ifrågasätter folks förmåga och vilja att förstå och sätta sig in i politiska frågor upprörs jag in i själen. Grundvalen för demokratin är att alla människor är kompetenta att delta i val – att avge sin röst efter deltagande i och värdering av den politiska debatten.

Fru talman! Revisionens ställning diskuteras för närvarande. Låt mig vara tydlig på den punkten. Det är av yttersta vikt att vi har en stark och kompetent revision med stor integritet som ser till att politiskt fattade beslut genomförs enligt lag och förordning och på ett ekonomiskt effektivt sätt. Det har vi i Sverige. Frågan om Riksrevisionsverkets ställning handlar dock om en annan sak, nämligen den svenska förvaltningsmodellen, från början skapad av Axel Oxenstierna. Genomförandet av beslutad politik delegeras till självständiga verk och myndigheter under regeringen. Denna tradition är unik för Sverige. I andra länder, t.ex. Storbritannien, är begreppet ministerstyre okänt. Där ses det som en självklarhet att den ansvarige ministern också är med och detaljstyr verksamheten. Sådan är inte vår svenska tradition. Att vår modell är gammal och unik är ändå inget argument för att ändra den.

I vårt system är det viktigt att regeringen har möjlighet att granska sina ämbetsverk. Det är Riksrevisionsverkets uppgift. Granskningen av regeringen ska riksdagen göra, och det sker genom KU och Riksdagens revisorer.

Än viktigare är att revisionens uppgift är att granska hur politiska beslut genomförts – inte att förhindra eller ändra politiska beslut. I debatten glöms detta ofta bort. Vi riskerar att få en politiserad revision där experter överprövar politiska beslut.

Fru talman! ”All offentlig makt i Sverige utgår från folket.” Det råder inget tvivel om innebörden av vår regeringsform. Endast folkviljan i sig är en legitim grund för maktutövning i vårt land. Alla försök att grunda maktanspråk på något annat måste avvisas.

Principiellt ska inte några, vare sig jurister eller revisorer, ha rätt att överpröva riksdagens beslut. Att stifta lag är en uppgift för oss folkvalda och oss allena. Denna folksuveränitetens princip är grunden för den svenska demokratin. Den måste vi alltid försvara. Att vår regeringsform skiljer sig från andra länders är inte något argument för att ändra den.

Anf. 49 NILS FREDRIK AURELIUS (m) replik:

Fru talman! Göran Magnusson talar här för folksuveräniteten. Han säger samtidigt att det inte får vara så att man överlämnar beslutsfattandet till någon annan, som ska granska. Menar verkligen Göran Magnusson att det skulle vara odemokratiskt om det fanns ett särskilt organ som

prövar om folkets konstitutionellt uttryckta vilja efterlevs i det politiska vardagsarbetet? Jag återger vad jag själv sade i mitt inledningsanförande.

Är inte rättsprövning en väsentlig del av vårt demokratiska system? Göran Magnusson vänder sig emot utökad lagrådsprövning, exempelvis. Varför ska vi ha någon rättsprövning över huvud taget utifrån Göran Magnussons folksuveränitetstanke? Politikerna kan ju bestämma rakt upp och ned vad som ska ske. Det är väl demokratiskt enligt Göran Magnusson?

Prot.
1999/2000:54
21 januari

Allmänpolitiskt debatt

Övriga frågor

Anf. 50 GÖRAN MAGNUSSON (s) replik:

Fru talman! Det är naturligtvis demokratiskt när politikerna bestämmer. Nils Fredrik Aurelius har i sina tidigare inlägg försökt att motivera sina hängslen och livremmar eller säkerhetsbälten, som ska sättas på här, just med att det inte spelar någon roll om Högsta domstolen eller någon annan inte är beredd att gå med på riksdagens beslut, därför att då får riksdagen ändra lagen. I den meningen är det naturligtvis så att det är politikerna som ytterst bestämmer.

Den tanke eller idé som ligger bakom den nuvarande författningen – det är inte min tes – är att man inte ska ha något organ som står över riksdagen. Detta lägger också stort ansvar på riksdagens ledamöter att vid varje tidpunkt faktiskt fatta besluten enligt de spelregler och inom de ramar som författningen ger. Det ligger ett stort ansvar just på riksdagen och riksdagens ledamöter – inte minst på konstitutionsutskottet.

Anf. 51 NILS FREDRIK AURELIUS (m) replik:

Fru talman! Konstitutionsutskottets vice ordförande kan väl inte mena att det inte behövs någon form av rättsprövning. Kan det inte vara så att riksdagen i sitt vardagsarbete fattar beslut som är emot grundlagen, som riksdagen har beslutat om efter noggranna förberedelser? Behövs inte ett sådant system – en normhierarki – i en demokrati?

Visst spelar det roll om vi har institutioner som prövar om grundlagen efterlevs. Det faktum att vi har formuleringen att den offentliga makten utövas under lagarna innebär just att det ska finnas en normmässighet som tar hänsyn till minoritetens och individers rättigheter. Det vore sensationellt om konstitutionsutskottets vice ordförande inte delade denna åsikt.

Anf. 52 GÖRAN MAGNUSSON (s) replik:

Fru talman! Jag delar naturligtvis åsikten att de beslut som riksdagen ska fatta och fattar ska vara i överensstämmelse med den författning som Sveriges riksdag har beslutat om. Det är fullständigt självklart att det är på det sättet. Vad jag och de som står för folksuveränitetsprincipen vänder oss emot är att man ska ge andra organ rätten att överpröva dessa beslut. Det är det som är invändningen i mitt resonemang.

Det organ som vi hittills mest har använt i Sverige för rättsprövning är Lagrådet. Det har i och för sig skett frivilligt i många avseenden, och det har varit icke bindande uttalanden. Men om man tittar på Lagrådets *record* genom åren ser man att rådet har avstyrkt en rad beslut som riksdagen har velat fatta eller som regeringen har velat föreslå riksdagen – dödsstraffets avskaffande, för att ta ett exempel. Att man petar in jurister i systemet är ingen garanti för att det blir alldeles korrekt.

Anf. 53 MATS EINARSSON (v) replik:

Fru talman! Först kan jag med tillfredsställelse, dock icke förvåning, notera att jag är helt ense med Magnusson i de grundläggande författningsfrågorna. Men jag skulle vilja fråga Göran Magnusson om hans inställning i en högaktuell folksuveränitetsfråga, nämligen hur ett eventuellt beslut om EMU-inträde ska fattas. Ska det vara folkomröstning eller enbart riksdagsbeslut?

Jag hoppas att Magnusson i sitt svar kan gå lite längre än till vad som känns mest naturligt. Jag tror att det vore utomordentligt välgörande för debatten såväl här i kammaren som på andra ställen om konstitutionsutskottets vice ordförande klart och otvetydigt deklarerade sin ståndpunkt.

Anf. 54 GÖRAN MAGNUSSON (s) replik:

Fru talman! Frågan om på vilket sätt Sverige ska fatta beslut om sitt förhållande till EMU kan naturligtvis diskuteras utifrån en rad olika utgångspunkter. Jag har naturligtvis ingen invändning mot en rådgivande folkomröstning.

Partierna brukar ju säga att man ska hålla sig till folkomröstningsresultatet. Dessvärre förskräcker spåren på det här området. Flera partier som har sagt att de ska hålla sig till och stödja folkomröstningsresultatet har när de har förlorat folkomröstningen tyckt att den inte har varit korrekt utförd eller inte haft det rätta värdet. Det går alltså inte att säga att det, bara för att man har en folkomröstning, blir ett bättre demokratiskt beslut än om riksdagen fattar beslutet efter en omfattande debatt i nationen. Det här är den diskussion som man ständigt kan föra på det här området.

Anf. 55 MATS EINARSSON (v) replik:

Fru talman! Magnusson sade att han har ingen invändning mot en rådgivande folkomröstning när det gäller den här frågan. Jag vet inte om det ska betraktas som ett tydligare besked än det som Göran Persson tidigare har gett i den här frågan.

Jag måste ändå försöka få ett svar på varför denna ovilja finns från socialdemokraterna att säga det enkla att det, om vi ska gå in i EMU, förutsätter en majoritet i en folkomröstning. Ni har allt att vinna på det. Alla andra har allt att vinna på ett sådant tydligt besked. Varför kan vi inte få det, åtminstone från KU:s vice ordförande?

Anf. 56 GÖRAN MAGNUSSON (s) replik:

Fru talman! Frågan om på vilket sätt Sverige ska fatta beslut om EMU-anslutningen är naturligtvis av väldigt stor vikt. "Ingen invändning" var kanske ett onödigt snävt uttryck. Folkomröstning är naturligtvis *ett* bra sätt när det gäller att fatta beslut även om jag – det finns en gammal socialdemokratisk tradition – har uppfattningen att det är riksdagen som efter val ska fatta besluten. Riksdagens ledamöter är ombud för svenska folket.

Vi har alltså ingen bra folkomröstningstradition i Sverige, utan det är riksdagen som har fattat de väsentligaste besluten. Man måste ju erkänna att folkomröstningsinstitutet mest har använts när det har blivit en politisk förklaring eller stora meningsskiljaktigheter. Det är kanske inte det bästa sättet att motivera att man ska ha folkomröstningar.

Jag har inte för avsikt, fru talman, att vid det här tillfället, från den här talarstolen, göra något annat uttalande om på vilket sätt vi ska fatta EMU-beslutet än det som jag nu har gjort.

Prot.
1999/2000:54
21 januari

Anf. 57 ÅSA TORSTENSSON (c) replik:

Fru talman! Jag skulle vilja fråga om Göran Magnusson anser att de demokratiska redskapen i dag för alla är rätt utformade och har den absoluta yttersta demokratiska utformningen.

Allmänpolitiskt debatt

Övriga frågor

Anf. 58 GÖRAN MAGNUSSON (s) replik:

Fru talman! Nej, det kan man väl inte påstå. Det kan naturligtvis ske förändringar och en utveckling av olika beslutsformer och olika arbetsmetoder inom det regelverk som vi ställer upp på. Det kan alltså förändras och påverkas på olika sätt.

Jag är orolig över – det här kanske blir en onödigt tydlig markering – att debatten om demokratins vitalisering för mycket och kanske enbart kommer att handla om de instrument som demokratin har. Jag menar att den egentliga kärnan, den egentliga vitaliteten, i demokratin beror på människornas engagemang när det gäller att delta i olika former av demokratiskt arbete. Detta tycker jag är det väsentliga att framhäva när man diskuterar demokratins vitalisering. Det handlar alltså om människornas engagemang i det demokratiska arbetet. Det är det viktiga, inte nödvändigtvis formen för det.

Anf. 59 ÅSA TORSTENSSON (c) replik:

Fru talman! Men, Göran Magnusson, visst är formerna väldigt viktiga när det gäller att få medborgarna att delta. Det handlar just om det demokratiska deltagande som Göran Magnusson inringar. Då måste också deltagandet upplevas som mycket meningsfullt.

Har Göran Magnusson över huvud taget något intresse av att utveckla nya demokratiska redskap, t.ex. beslutande folkomröstningar, medborgarinitiativ, stärkande av den kommunala självstyrelsen och stärkande av självförvaltningsorganisationen just för att medborgarna ska känna en meningsfull delaktighet i den demokratiska processen?

Anf. 60 GÖRAN MAGNUSSON (s) replik:

Fru talman! Min uppfattning är att det inom de ramar och de instrument som vi i dag har finns utomordentliga möjligheter att utveckla människors deltagande, människors engagemang, i olika aktiviteter. Det var också min bakgrund till frågan tidigare till Åsa Torstensson, som jag ställde utifrån att man ofta diskuterar att det inte blir ett bättre engagemang i den kommunala verksamheten förrän man inför beslutande folkomröstningar och en del andra sådana här tekniska anordningar.

Jag kan väl tänka mig att man gör förändringar, men jag tror att man överdriver själva formens betydelse när det i realiteten handlar om att få engagemang i de frågor som kommunerna har att fatta beslut om eller i frågor på riksdagens område.

Anf. 61 KALLE LARSSON (v):

Fru talman! I går fick jag en fråga. Den ställdes av en kille som gör praktik hos mig – Calle Gurnell – som är aktiv i Ung Vänster i Lerum. Han frågade varför man egentligen debatterar under den allmänpolitiska debatten när så få verkar lyssna och inga beslut egentligen ska fattas. Inte minst kan man tycka att det är en rimlig fråga när man talar under rubriken "Övriga frågor" och det inte finns några ministrar att försöka påverka. Men mitt svar blev ändå att det är viktigt att debattera i dag. Det är ju i den här debatten, som i så många andra här i kammaren, som vi formulerar, utvecklar och redovisar vår politik, våra mål och våra visioner. Ibland kan det säkert t.o.m. vara bra att beslut inte ska fattas. Det ger oss chansen att lyfta blicken lite grann från det allra mest detaljerade, från lagtexter och från enstaka skattesatser. Låt mig därför försöka göra det och fortsätta ungefär där Mats Einarsson slutade det anförande som jag i övrigt till fullo instämmer i.

Fru talman! Demokratin är ingen överideologi. Den gamle statsvetarprofessorn Tingsten, som en gång påstod det, och alla som därefter har rapat upp ungefär samma sak, har helt enkelt haft fel. Demokrati är inget självklart som alla ställer upp på utan snarare ett begrepp som riskerar att förlora sitt innehåll och som kanske redan har gjort det. Alltför ofta har det använts som argument för att minska den politiska arenan, för att undandra beslut från folket och för att flytta dem så långt bort från folkligt inflytande som möjligt, till företagens styrelserum och ned till Bryssel, till förmån för penningplacerares nycker. Demokrati betyder folk-makt, och det innebär inte bara att man har allmänna och fria val var fjärde år till beslutande församlingar som inte ens styr särskilt mycket av samhällets utveckling. Att säga det betyder självfallet inte att politiska fri- och rättigheter, rösträtt eller den representativa demokratin ska förkastas eller förringas. Vänsterpartiet har som en del av arbetarrörelsen varit med om att kämpa för parlamentarismens införande, och i dag finns det all anledning att försvara den parlamentariska demokratin när den riskerar att urholkas och hotas av högerextrema grupper.

Bara känslan av att på valdagen delta i en gigantisk styrkemätning där klasskampens läge i någon mening utmäts är för mig en stark känsla – inte minst eftersom den möjligheten är förvägrad så många i världen, i länder där man fortfarande kämpar för de för oss mest självklara politiska fri- och rättigheterna. Att få avge sin röst på valdagen är en bekräftelse av arbetarrörelsens framgångsrika kamp, men det är också ett viktigt verktyg att påverka den praktiska politiken i Sverige.

Men ska demokratin kunna försvaras räcker det inte med att protestera när dess räckvidd beskärs eller när begreppet töms på sitt innehåll. I stället måste svaret bli: Det borde vara tvärtom – att demokratin utveck-lades till fler och inte färre av samhällets sektorer, att den utveckling av demokratin som det innebär med fler gemensamt ägda företag drevs framåt av arbetarrörelsens båda partier och av fackföreningsrörelsen. För vad är det som säger att demokratin ska göra halt vid fabriksportarna och att arbetarna ska skickas in i arbetslivet med bara det nödtorftiga skydd som en alltmer urholkad arbetsrätt innebär? Och varför är det inte lika självklart att få välja styrelse för företaget där man arbetar som det är att få vara med och bestämma och rösta till kommunfullmäktige, landsting och riksdag?

Demokrati är också att direkt kunna påverka skolan där man går, bostadsområdet där man bor och företaget där man jobbar. Demokrati handlar om att ha möjligheter – och inte bara formella rättigheter – att utnyttja sin makt och att i praktiken kunna styra sitt eget liv.

Jag vet att en del av det här kan låta som floskler eller som självklarheter, beroende på vem som lyssnar. Men det är faktiskt viktigt att inse och uttala det som faktiskt är ett faktum: Den liberala uppfattningen om att demokrati bara är politiska fri- och rättigheter må ha politisk sprängkraft i Kina, och den hade det i seklets början här i Sverige när liberalerna under hotet av en pågående revolution var med om att genomföra rösträtten. Men den räcker inte alls för att klara utmaningarna i vårt land i det nya årtusendet.

Fru talman! Ansvaret för det som av en del kallas politikens kris faller tungt på alla dem som vill förflytta makt från det offentliga, som styrs med politiska beslut, till det privata, där högsta möjliga vinst är drivkraften och den fetaste plånboken styr. Så många debattörer och så många partiföreträdare har ägnat så mycket kraft och tid åt att få en egentligen ganska märklig tanke att få fotfäste i våra medvetanden. Tanken är lika enkel som idiotisk: Om du inte är med och äger får du mer att säga till om. Den formuleras förstås aldrig så tydligt, men det är innehållet i många av de tal, artiklar och utspel som förespråkar ökade satsningar på privat företagsamhet, konkurrensutsättning och ökad valfrihet. Om staten säljer sina företag får du mer att säga till om – du vet, som kund. Om landstinget lägger ut vårdhem och busslinjer på entreprenad får du större möjligheter att påverka. Det är ungefär lika intelligent som att säga att om du säljer familjens bil får du lättare att bestämma vart du vill köra den och när du vill åka – troligt! Men har man tillräckligt med resurser och medieuppbackning kan man komma ganska långt med också de mest märkliga idéer.

Nu dras alltför många sektorer in i konkurrensens spinnande hjul och underkastas det krassa vinstintresset. Men ägande är makt, och om det som ägs gemensamt säljs ut till privatpersoner tappar vanliga människor makt – om inte direkt makt i en toppstyrd offentlig sektor så åtminstone den möjlighet till makt som ligger i det gemensamma ägandet.

Med allt mindre att vara med och ha makt över finns det allt mindre anledning att bry sig om att försöka påverka. Därför är frågan om demokrati också en fråga om att öka det gemensamma ägandet, att undantränga fåtalsväldet och det privata vinstintresset från samhällsområde efter samhällsområde. Därför är socialism demokrati.

Fru talman! I insikten om att det är konflikter som driver samhällsutvecklingen framåt ligger också nyckeln till demokratins och politikens utveckling. Under åtskilliga år har i stort sett alla politiska företrädare, i det närmaste oavsett partitillhörighet, hävdade att det bara finns en väg, kantad av nedskärningar, arbetslöshet och utslagning. Är det då märkligt att många inte ser politiken som en arena för att påverka och förändra sin egen och samhällets framtid?

Om demokratin är i kris är det en kris skapad av alla dem som i årtal har sagt att vi måste göra det ena eller måste göra det andra: Vi måste skära ned i den offentliga sektorn. Vi måste spara. Vi måste sänka skatten. Vi måste göra de fattiga fattigare för att de rika ska kunna bli rikare. Fast det där sista är det ju ingen som säger, förstås. Det har bara blivit

Prot.
1999/2000:54
21 januari

Allmänpolitiskt debatt

Övriga frågor

resultatet. Det är därför det nu är vanvettigt hög tid att börja formulera motmakten.

Anf. 62 GÖRAN MAGNUSSON (s) replik:

Fru talman! Låt mig först säga att ständigt stigande statliga budgetunderskott också är ett hot mot demokratin. Kostnaden för de budgetunderskotten ska betalas av vanligt folk.

Men min fråga till Kalle Larsson handlar om civil olydnad, som nu tydligen ska ingå i de politiska arbetsredskap som Vänsterpartiet tänker skaffa sig i sitt nya handlingsprogram. Står Kalle Larsson bakom förslaget att man ska förespråka olagliga arbetsmetoder i Vänsterpartiets handlingsprogram?

Anf. 63 KALLE LARSSON (v) replik:

Fru talman! Visst gör jag det. Jag utnyttjar också själv den möjligheten emellanåt.

Det finns tillfällen när demokratiska beslut är fattade på tveksamma formella grunder och också när demokratiska beslut tydligt strider mot mänsklig värdighet. I de lägena är det inte konstigt utan tvärtom en skyldighet för människor att själva protestera mot de besluten genom civil olydnad. Det är också en gammal tradition inom arbetarrörelsen. Hur skulle vi annars, Göran Magnusson, ha fått strejkrätten, rösträtten och allt det som vi i dag tar för självklart – om inte genom att bryta mot de lagar som förhindrade att människor tog sig makt, att människor fick den makt och den värdighet som de faktiskt är värda?

Anf. 64 GÖRAN MAGNUSSON (s) replik:

Fru talman! Jag konstaterar alltså att Kalle Larsson inte är beredd att ta avstånd från olagliga metoder. I den demokratiska arbetarrörelse som jag har vuxit upp i och som jag känner till kan vi inte acceptera olagliga arbetsmetoder för att främja våra politiska mål.

Anf. 65 KALLE LARSSON (v) replik:

Fru talman! Det tyder ju bara på att Göran Magnusson inte är tillräckligt gammal för att ha varit med på den tiden då arbetarrörelsen använde den civila olydnaden som ett sätt att utveckla och utöka demokratin i Sverige, nämligen vid seklets början.

Låt mig också konstatera att detta inte är något så där oerhört kontroversiellt. Också i den statliga utredningen *Olydiga medborgare?* har man, utan att jag direkt kan citera den, kunnat konstatera att civil olydnad är ett sätt att utveckla demokratin.

Jag tycker att det är märkligt att höra en företrädare för ett arbetarrörelseparti så tydligt ta avstånd från möjligheten att protestera när man tycker att demokratins själva kärna ifrågasätts, bara därför att det någon gång strider mot ett fattat beslut. Förändring kräver också konflikt. Civil olydnad är ett utmärkt sätt att driva den konflikten framåt.

Anf. 66 RONNY OLANDER (s):

Herr talman! Bostaden är ingen konsumtionsvara vilken som helst. Hur vi bor, var vi bor och hur mycket det kostar att bo påverkar i hög grad vår livssituation och våra möjligheter i livet.

Det här är en viktig bakgrund till att vi socialdemokrater ser bostadspolitiken som en viktig del av välfärdspolitiken. Kärnan i den sociala bostadspolitiken är att alla ska ha rätt till en god bostad till skäligt pris, med modern utrustning och av den storlek som motsvarar familjens behov.

I Sverige har vi i stor utsträckning lyckats undvika en uppdelning av människor i olika grupper efter inkomster och andra sociala och ekonomiska förhållanden. Men vi kan inte slå oss till ro med vad vi har uppnått. Vi måste alltid vara redo att pröva nya vägar och ompröva de gamla för att utveckla välfärden och anpassa den till nya tider och nya förutsättningar.

Men, och det vill jag kraftigt understryka, det handlar inte om att anpassa sig till marknadsliberala vinstmaximeringsintressen. Den sociala bostadspolitiken sätter människovärdet i första rummet – inte marknadsvärdet.

Det är kommunerna som har det direkta ansvaret för bostadsförsörjningen. Staten ska svara för att det finns ändamålsenliga regler på bostadsmarknaden och ett bostadsfinansieringssystem som stöder byggandet och boendet. Det innebär att det även i framtiden måste finnas en nationell bostadspolitik som garanterar att det finns bostäder för alla till rimliga kostnader.

Det behövs även i framtiden en blandning av olika upplåtelseformer över hela landet för att garantera människors olika behov av bostad. Nyproduktionen av bostäder har under 1990-talet gått ned kraftigt, och särskilt är det nybyggnationen av hyresrätter som har minskat.

Herr talman! Som jag nämnde har bostadsbyggandet varit lågt de senaste åren. Men i och med att det går bättre för Sverige har förutsättningarna för en mer expansiv utveckling av bostadsbyggandet ökat. Och när det uppdämda behovet så småningom ska tillgodoses finns risk för flaskhalsar vad gäller produktionskapaciteten och därmed risk för överhettning, vilket leder till kostnadshöjningar och ökande boendekostnader.

Den begränsade tillgången på bostäder i de mest expansiva regionerna kan bli ett allvarligt hinder för en fortsatt snabb sysselsättningsökning.

Det finns tre huvudaktörer som måste förhindra en sådan negativ utveckling. Staten och kommunerna är två av dessa aktörer. Men här är vi också i hög grad beroende av insatser och nya initiativ från byggmaterialindustrin, byggtreprenörerna, byggherrar och bostadsförvaltare.

Jag uppskattar regeringens bestämda avsikt att driva en social bostadspolitisk linje. Det innebär bl.a. att vi även i framtiden kommer att ha ett stort och starkt inslag av bostadsföretag som drivs utan enskilt vinstintresse och som är öppna för alla grupper av medborgare. Det innebär också att vi kommer att se till att vi har ett fungerande regelsystem för boende, byggande och bostadsfinansiering som svarar upp mot kraven på tillgång till goda bostäder för alla till rimliga kostnader.

Herr talman! Bostaden får inte bli en handelsvara vilken som helst. Bostadspolitiken är en väsentlig del av välfärden, lika viktig som skola, vård och omsorg! Bostadsfrågan är en oerhört viktig välfärdsfråga. I

Prot.

1999/2000:54

21 januari

Allmänpolitiskt debatt

Övriga frågor

framtiden bör vi komplettera kraven på satsningen på "skola, vård och omsorg" med en satsning på "skola, vård, omsorg och boende".

Bostadsbyggandet och tillgången till en bostad är viktigt för en uthållig tillväxt. Kommunerna måste därför överväga vilka åtgärder de kan vidta för att stimulera och upprätthålla tillväxten genom att bl.a. se över sådana avgifter och taxor som påverkar boendekostnaderna och bostadsbyggandet.

Byggkostnaderna skiljer sig åt väldigt mycket i landet, allt från ca 8 000–9 000 kr per kvadratmeter i Svedala till uppemot 18 000–20 000 kr per kvadratmeter i vissa storstadsområden. Även om det finns skillnader i förutsättningarna för byggandet – det är naturligtvis billigare att bygga där markpriser och markförhållanden är fördelaktiga jämfört med Stockholms innerstad – är skillnaderna i produktionskostnader anmärkningsvärt stora.

Byggkostnadsdelegationen har i sina studier funnit att det bör vara fullt möjligt att bygga 25 % billigare än vad som gäller i många fall i dag genom bl.a. effektivare byggprocesser och produktionsmetoder.

Det är en stor utmaning för såväl byggare som beställare. Boendekostnaderna måste ned. Kommunerna bör, som jag sade tidigare, se över sina avgifter och markpriser, och byggföretagen måste också ta sitt ansvar.

Andra initiativ som bör prövas är exempelvis pendlingstöd för löntagare och arbetslösa som jobbar inom byggbranschen för att undvika kommande problem inom branschen och i samhällets övriga sektorer. Detta, herr talman, vill jag säga är en oerhört viktig fråga. Jag hoppas att man på ett bra sätt kan hitta lösningar på detta så att vi över hela landet får en bra bostadspolitik och får människor i arbete.

Anf. 67 STEN ANDERSSON (m) replik:

Herr talman! Jag hoppas att Ronny Olander är medveten om att den absolut största delen av bostadsmarknaden i dag lever under tryck av både marknadsekonomi och vinstmaximering – jag avser villor och egnahem. Vill Ronny Olander ändra på detta? Är Ronny Olander medveten om att den kanske största delen av dagens boendekostnader baseras på politiska beslut och inte på byggkostnader?

Anf. 68 RONNY OLANDER (s) replik:

Herr talman! Kring bostadsmarknaden pågår, som Sten Andersson mycket väl känner till, många utredningar. Det är naturligtvis därför att det här inte är en helt enkel fråga. Nu har Sten Andersson pekat på några frågor.

Det handlar inte om villor eller egnahem eller att på något vis försöka gripa in vad gäller s.k. vinstmaximering för den enskilde. Det handlar om att skapa neutralitet mellan de olika boendeformerna. Det är rimligt att de boende i Sverige upplever en rättvisa i boendet. Det är inte rimligt att, som Sten Anderssons parti förespråkar, helt lämna över till marknaden att bestämma, att pengarna helt ska styra och ställa.

Anf. 69 STEN ANDERSSON (m) replik:

Herr talman! Det finns ingen i mitt parti som är emot neutralitet på bostadsmarknaden. Däremot sade Olander att en stor del av marknaden i

dag drivs baserat på vinstmaximering. Jag hoppas att det kommer att göra det även fortsättningsvis. Få människor vill sälja sin bostadsrätt eller sin villa till ett lägre pris än högsta budet. Finns de är de i så fall ganska så unika. Är det detta som Ronny Olander vill ändra på, eller vill han behålla det?

Jag förstår att Ronny Olander kommer att agera till förmån för att politiska besluts inflytande på boendekostnaderna ska minskas.

Anf. 70 RONNY OLANDER (s) replik:

Herr talman! Det finns ett kinesiskt ordspråk som lyder att jag vet inte vad jag har sagt, för jag har hört svaret. Jag är övertygad denna gång om att Sten Andersson gör en egen tolkning av vad jag sade i mitt anförande. Så är det nog.

Tanken att vi skulle försöka reglera så att någon ska sälja en villa eller en bostadsrätt för lägre pris för att det ska passa politikerna vill jag inte ens kommentera. Det är att ta i. Men jag tror på politiska beslut.

Om man är intresserad och tror att boendet är en viktig del av en generell välfärdspolitik, att alla människor i Sverige ska ha ett värdigt boende till en rimlig kostnad, då måste man vara med och styra. Alternativet är att lämna det till marknaden. Sedan kan var och en köpa och sälja, handla och vandla och alla de olika krafterna kan agera precis fullt ut när det gäller den enskilde. Då är det en svag konsument vi kommer att se i framtiden. Det vet Sten Andersson om.

Anf. 71 SIW WITTGREN-AHL (s):

Herr talman! Jag tänker tala om boendet och bostadspolitikens betydelse för oss människor. Bor gör vi hela livet, arbetar gör vi halva livet. Ser vi boendet ur detta perspektiv kan vi konstatera att bostadspolitiken under de senaste åren inte satts i centrum på det sätt som jag önskar. Detta ser vi i dag konsekvenserna av i många kommuner, konsekvenser som jag inte kunde drömma om skulle återkomma i vårt välfärdssamhälle. Jag tänker på de hemlösa, de bostadslösa och uteliggare.

Bostadspolitikens utformning är av största vikt och berör oss alla på något sätt. Det är därför nödvändigt att bostadspolitiken alltid står på den politiska dagordningen. Här har staten och kommunerna ett speciellt ansvar. Vi måste utforma bostadsområdena och boendet så att de håller i livets alla skeenden.

Många talare, inte minst partiledarna och vår statsminister, talade med oro i partiledardebatten i onsdags om de växande ekonomiska och sociala klyftorna, som främst märks i våra bostadsområden i storstäderna – detta trots att det nu går bra ekonomiskt för Sverige.

I min hemstad Göteborg växer den öppna arbetslösheten när vi nu minskar på de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna, även om staden är en av tillväxtmotorerna för regionen som helhet och för Sverige i synnerhet. När staden genererar tillväxt och fler arbetstillfällen är det inte självklart att det gynnar storstaden.

Det är vanligt att det är pendlare som bor i kranskommunerna som får de nya jobben än de som bor i storstaden. Orsaken till detta är den bostadssegregation som inte finns bara inom storstaden utan också inom regionen som sådan.

Prot.

1999/2000:54

21 januari

Allmänpolitiskt debatt

Övriga frågor

På samma sätt som glesbygden lider av problem med utflyttning lider många städer av motsatta problem – inflyttning. De som flyttar in är i stor utsträckning ungdomar och sekundärinvandrare.

Samtidigt pendlar varje dag mängder av människor bosatta i kranskommunerna in till storstäderna för att arbeta. Dessa människor har ofta högre utbildning än de arbetslösa i storstäderna och går därför före i kön till att få jobb.

Kommittén för välfärdsbokslut konstaterar att tendensen att rika och fattiga bosätter sig i olika bostadsområden har förstärkts under 90-talet. Detta kan vi naturligtvis inte acceptera. Eftersom jag själv bor i en socialt utsatt stadsdel blir jag självklart positiv när samtliga partiledare oroar sig för den ökade utslagningen m.m.

Herr talman! Bostaden är en social rättighet. Bostaden kan likställas med rätten till god hälsovård, omsorg och utbildning.

Den sociala bostadspolitiken som formades i slutet på 40-talet bidrog till en höjning av bostadsstandarden och en kraftig minskning av orättvisorna. Med statligt stöd till byggandet och boendet blev det möjligt att höja standarden för dem som hade det sämst och för dem som bodde sämst.

I dag är verkligheten mer mångtydig. De höga räntorna under den ekonomiska krisen höjde boendekostnaden för många hushåll. För en del har kostnaderna fortsatt att stiga medan de sjunkande räntorna som följt på den socialdemokratiska budgetsaneringen kraftigt har sänkt kostnaden för andra.

Den sociala bostadspolitiken vilar på att alla har rätt till en god bostad och en god boendemiljö. Jag tror inte att marknaden på egen hand klarar dagens utmaningar. Det behövs ett gemensamt ansvarstagande för en god bostadspolitik.

Herr talman! En stor utmaning inför framtiden är att skapa ett socialt och etniskt integrerat samhälle för oss alla. Det är dags för en ny social bostadspolitik anpassad till 2000-talets utgångsläge samt behov och önskemål hos olika grupper i samhället. Samtidigt måste bostadsområdena underhållas, rustas upp och anpassas efter dagens och morgondagens miljökrav. Vi behöver också blandade upplåtelseformer som gör att vi kan bo i livets alla skeden och händelser.

Jag avslutar med att citera vår minister som har särskilt ansvar för bostadsfrågorna i regeringen. Han säger: "Min vision är bostäder som kan användas för många ändamål och för alla olika skeden i livet. Det är bostadsområden som stimulerar umgänge över alla gränser och som motverkar segregation och klasskillnader."

Min vision är att vi måste bygga in vackra utemiljöer och uterum som ger rekreation, möjlighet till social samvaro, lek och hobbyverksamhet för olika åldrar samt att möjliggöra kolonilotter och kolonistugor som en del av det gröna boendet som ger ett rikare friluftsliv. Detta ingår i min vision som kombination till det goda boendet.

Anf. 72 STEN ANDERSSON (m) replik:

Herr talman! Vi hör ofta från talarstolen hur bra det går för Sverige. Nu vet jag att Siw Wittgren-Ahl är en representant som verkligen känner till hur det ser ut i ute i verkligheten. Hon sade i början av sitt anförande

att trots detta så ökar antalet arbetslösa i Göteborg. Det rimmar illa mot det som vi hörde i onsdags från samma talarstol.

Sedan hörde jag kanske fel, men vill Siw Wittgren-Ahl hindra jobbpendling, alltså hindra människor från att bo i en kranskommun, ta ett jobb i en storstad och därmed i och för sig ta jobb från dem som bor i storstaden? Jag hörde kanske fel, men jag skulle vilja ha detta klarlagt.

Anf. 73 SIW WITTGREN-AHL (s) replik:

Herr talman! Jag svarar på det sista först. Nej, min poäng är att vi ska bygga in alla slags boenden i alla slags samhällen. I många ytterområden finns det bara t.ex. en segregation i form av villor.

Som svar på den första frågan vill jag säga att det var ett ledande tema på onsdagens debatt att alla hade sett dessa klassklyftor som en del valde att betrakta som etniska klyftor. Jag och Sten Andersson som bor i bostadsområden vet att klyftorna inte bara är etniska, utan det rör sig om sociala och ekonomiska orättvisor som även drabbar svenskar i dessa bostadsområden.

Anf. 74 LENNART KOLLMATS (fp) replik:

Herr talman! Bostadspolitiken är viktig. Jag tycker att det är bra att den diskuteras ordentligt. Sedan var det många vackra ord och visioner som Siw Wittgren-Ahl hade.

Det finns ju konkreta problem och de gäller ungdomarna i väldigt hög grad. De är en särskilt utsatt grupp. Här handlar det om politiska beslut och om möjligheten att lätta på regler för att man ska kunna få billiga ungdomsbostäder, inte minst på högskoleorterna. Om detta sade inte Siw Wittgren-Ahl någonting. Finns det något att säga?

Anf. 75 SIW WITTGREN-AHL (s) replik:

Herr talman! Det är en viktig fråga. Först vill jag tacka för de värmande orden om att det är vackra och fina visioner och även fina mål som vi ställer upp.

Givetvis är inflyttningen till storstaden av ungdomar som går på högskolan ett problem, men vi från staten har ju försökt att ge vissa bidrag som stimulans. Men där har också kommunerna ett ansvar.

Anf. 76 STEN ANDERSSON (m):

Herr talman! Den flykting- och integrationspolitik som vi i Sverige har bedrivit under de senaste 15 åren kan bara betraktas som en social tragedi och ett ekonomiskt totalhaveri. Dessvärre har det skett i tysthet.

Vi har fört en politik som är unik avseende antalet jämfört med våra nordiska grannländer i allmänhet och EU och övriga industrivärlden i synnerhet. Vi skulle klara det som ingen annan hade kunnat klara trots avsaknad av kompetens, erfarenhet och resurser. I dag ser alla, som vill se det, misslyckandet.

Denna kritik handlar inte alls om rasism eller främlingsfientlighet, utan det handlar om att vi har tagit på oss en uppgift som vi på kort och medellång sikt inte kommer att kunna klara.

Tyvärr blir det sedan debatt i dessa frågor beroende på att alla riksdagspartier i varierande grad är skyldiga till den förda politiken.

Prot.

1999/2000:54

21 januari

Allmänpolitiskt debatt

Övriga frågor

Tyvärrelse deltar även medierna aktivt när det gäller att inte bryta den tystnad som råder. Jag kan satsa en rätt hyggelig peng på att det här anförandet inte med en rad kommer att refereras vare sig av TT eller av någon tidning. Jag tycker att medierna ibland agerar på ett sätt som vissa av deras kolleger gjorde och fortfarande gör på andra sidan Östersjön.

Jag hade önskat att vi hade haft samma politik som drivs av genomsnittet inom EU. EU bedriver i dag en helt annan flyktingpolitik än Sverige. Men vi får aldrig höra att man kallar ledande politiker i EU för rasister, nazister eller främlingsfientliga. Det är förbehållet de de i Sverige som tycker att politiken är felaktig.

Vad kostar det då? Enligt uppgift från riksdagens upplysningstjänst kostar en person som helt lever på socialbidrag 200 000 kr om året för samhället. Då kan ju alla räkna ut vilka astronomiska belopp det handlar om när kanske hundratusentals människor lever i en sådan situation. Men nu säger ju en del politiker att dessa kostnader inte inkräktar på något annat. Jag vill påstå att det inte är sant.

Vi ser i dag en segregation i många bostadsområden, områden där få etniska svenskar bor och få etniska svenska barn går i skolan. Många invandrare saknar jobb, och i vissa grupper är arbetslösheten faktiskt uppmot hundra procent. Kunskaperna i svenska, i en del fall även efter många år i Sverige, är förvånansvärt dåliga. Så svårt tror inte jag att svenska språket är.

I dessa områden ökar i dag hopplösheten och i vissa fall, tyvärr, även kriminaliteten. Jag tror inte att människor som kommer från andra länder än Sverige generellt sett är mer brottsliga. Men i Sverige är det faktiskt så att antalet med utländsk bakgrund som förekommer i kriminalregistret är mycket större i förhållande till antalet boende i Sverige. T.ex. utförs ungdomsrånen, som i dag har blivit vanliga, till stor del av ungdomar med utländsk bakgrund. Jag tror att lite grann skuld till detta ligger hos de politiker som har fört en politik som jag tror att många av dem visste att de inte skulle kunna klara.

I debatten får man för sig att allt detta är svenska folkets fel därför att de inte vill anpassa sig. Jag hörde häromdagen den nye chefen för Integrationsverket, Andreas Carlgren. Han gav ett exempel på finrumsrasism. Han sade i radion att en svensk blir upprörd om han får reda på att hans dotter är tillsammans med en afrikan. Jag vet inte om det är så. Men hur är det i det motsatta fallet? Hur upprörda skulle muslimska föräldrar bli om deras flickor skulle vara tillsammans med svenskar.

Jag tycker att vi i dag visar lite väl stor anpassning och flathet. Var är de svenska rödstrumporna, de där kvinnorna som kämpade för jämlikhet mellan könen? Jag bryr mig inte om hur människor är klädda. De får gå i kjol, byxor eller slöja om de själva vill. Men man ska aldrig bli tvingad till det, som tyvärr verkar ske i dag. Varför hör vi aldrig några större debatter om barnäktenskap, om de s.k. videobrudarna? Man hämtar hem en flicka från ett land i Orienten som man aldrig har sett annat än på video. Detta talas det mycket tyst om.

Vi ser också på restauranger, krogar, barer och andra offentliga ställen ofta muslimska män. Det tycker jag är mycket bra. Men vi ser mycket sällan muslimska flickor på samma ställen. Beror det på att de inte vill eller att de inte får?

Till sist, herr talman, när medborgarna märker att bilden som politiker och medier förmedlar inte stämmer med den verklighet som de själva upplever, då minskar förtroendet för politik och politiker och, kanske allra värst, ytterst för demokratin.

Prot.
1999/2000:54
21 januari

Allmänpolitiskt debatt

Övriga frågor

Anf. 77 KALLE LARSSON (v) replik:

Herr talman! Låt mig börja med att säga att för att vara en person som inte vill bli anklagad för främlingsfientlighet är Sten Andersson ovanligt flitig med att påpeka att han inte är det. Någonting ligger det väl åstminstone i beskyllningen att han inte vill verka för en mer generös flyktingpolitik i Sverige.

När Sten Andersson kritiserar den svenska flyktingpolitik som har förts under 90-talet gör han det från utgångspunkten att vi har tagit emot för många människor som har flytt från sina länder, från krig, tortyr och förföljelse. Vänsterpartiets kritik har ju varit den motsatta, att alltför många människor som har kommit hit i stället har skickats tillbaka till förföljelse, krig och tortyr. Här är vi djupt oense.

Låt mig också konstatera att situationen i de utsatta bostadsområden som Sten Andersson nämner inte blir särskilt mycket bättre av att Sten Anderssons parti och kanske också Sten Andersson själv avvisar allt vad satsningar heter på dessa utsatta bostadsområden – på storstadssatsningen, för att ge ett exempel.

Anf. 78 STEN ANDERSSON (m) replik:

Herr talman! Om jag är främlingsfientlig, enligt Kalle Larsson, så får jag väl leva med det.

Jag vill ha en flyktingpolitik som liknar den som förs i våra närmaste grannländer, som förs i vår världsdel. Jag kan väl inte vara extrem om inte de är extrema.

Till sist, herr talman, bör man väl dra ett dunklets slöja över Vänsterpartiets referenser vad gäller att bevaka mänskliga rättigheter.

Anf. 79 KALLE LARSSON (v) replik:

Herr talman! Låt mig för denna gång släppa den sistnämnda provokationen. Den är ju vanlig i inlägg från Sten Andersson, och det är tröttamt att varje gång behöva bemöta den.

Sten Andersson säger att han vill ha en sådan flyktingpolitik som grannländerna för och att han inte kan vara extrem om inte de är det. Låt mig för Vänsterpartiets räkning konstatera att vi vill föra en flyktingpolitik som gör att de människor som behöver skydd, som flyr från sina hemländer från krig, förföljelse och tortyr, får det skydd de behöver. Att man ska anpassa sin politik till andra länder bara för att de är ännu sämre på att hjälpa människor i flykt är en utgångspunkt som får stå för Sten Andersson.

Anf. 80 STEN ANDERSSON (m) replik:

Herr talman! Påståendet om Vänsterpartisters referenser och deras dåliga förhållande avseende förmågan att bevaka och skydda mänskliga fri- och rättigheter är vanligt från min sida. Men det är fortfarande sant. Det

bevisar all historia. Men vi kan ha en debatt om det när vi får lite längre tid för det.

Sedan undrar jag om det är hela Europa som gör fel och vi i Sverige som gör rätt. Jag har hört dessa tongångar tidigare. Det har inte alltid visat sig, när man har sett facit, att det varit svenska åsikter som har varit de rätta.

Anf. 81 SIW WITTGREN-AHL (s) replik:

Herr talman! Sten Andersson pekar på en rad exempel inom invandrarpolitiken. Han har ett engagemang för dessa frågor och tar alltid upp dem. Jag delar inte Sten Anderssons slutåsikt.

Sten Andersson säger att en flykting kostar 200 000 kr. Har inte Sten Andersson i sitt bostadsområde träffat invandrare och flyktingar? Jag har gjort det. Jag har träffat bosniska kvinnor som gråter därför att de inte får arbeta. Det är ju inte så att de inte vill arbeta. Frågan är varför inte Sten Anderssons partikamrater och deras stöd någon gång anställer de människor som kommer hit.

Anf. 82 STEN ANDERSSON (m) replik:

Herr talman! Det var någon här tidigare som sade att han inte visste vad han skulle svara därför att han inte hade sagt det som frågaren påstod. Jag har aldrig sagt att de här människorna inte vill arbeta. Jag har bara talat om vad det kostar om de inte kan eller får arbeta. Om man multiplicerar 200 000 kr med ett antal hundratusen, så når man astronomiska tal.

Anf. 83 SIW WITTGREN-AHL (s) replik:

Herr talman! Sten Anderssons slutsats bygger ju på att det blir för dyrt för Sverige att ta hit dem. Men vi behöver all arbetskraft som vi kan få i Sverige. Vi behöver alla människor som vi har här. Vad jag uppmanar Sten Andersson till är att han ska arbeta för att hans kamrater, som stödjer hans parti, anställer dessa människor, så att de kan leva utan bidrag. Som någon pekade på här är det många gånger starka människor som har kommit hit. Se till att göra något åt situationen i stället för att alltid titta på det som är svårt. Gör det som ni är bra på! Ni känner ju hela näringslivet.

Anf. 84 STEN ANDERSSON (m) replik:

Herr talman! För att ta det sista först. Man brukar säga att storfinansen är Socialdemokraternas bästa vän, så där har kanske ni kontakter också.

Det handlar om pengar. Det gör det ju. Det är dyrt. Ni kan tycka illa om det eller ej, men vi har alltså inga pengar som är öronmärkta för detta. Det innebär klockrent att vi faktiskt inte kan ge så mycket till annan verksamhet som vi kanske skulle vilja. Om det är så att vi har en grop, eller en kista, där vi har pengar som det bara står "flyktingpolitik" på och som stängs i alla andra sammanhang, då är det okej. Men så fungerar det inte.

Och sedan: Jag kan väl inte tala om för ett företag att de *ska* anställa. Det viktiga är inte bara att de gör det. Det viktiga är att vi får en ekonomisk utveckling som gör att fler kan anställas.

Prot.
1999/2000:54
21 januari

Allmänpolitiskt debatt

Övriga frågor

Anf. 85 RONNY OLANDER (s) replik:

Herr talman! Sten Andersson bygger upp sitt anförande på att vi, som han bedömer det, inte kommer att klara problematiken, som han säger, på vare sig kort eller lång sikt. Massmedierna kommer inte att ta upp hans anförande, TT kommer inte att göra det, alla partier har gjort fel osv. Jag uppfattade inte i Sten Anderssons anförande en enda signal gällande en tankegång om hur vi gör utifrån den situation som vi befinner oss i.

Sverige är ett mångkulturellt land. Var åttonde person har utländsk bakgrund på ett eller annat sätt. Sten Andersson använder sig av uttryck som "när svenska folket får klart för sig". Tillhör inte människor med olika bakgrund svenska folket? Det är en fråga.

En annan fråga gäller detta: Det var många människor som kom hit på 60- och 70-talen för att vi bad dem att komma hit. Vi behövde dem i svenskt näringsliv. Jag tror att de tar väldigt illa upp med tanke på de undertoner som jag i alla fall uppfattar att Sten Andersson ger uttryck för.

Anf. 86 STEN ANDERSSON (m) replik:

Herr talman! Jag kan garantera, med tanke på min bakgrund på Kockums varv och inom den bransch som också Olander har verkat i, att jag har många kontakter med 60- och 70-talets invandrare. De kastar varken tomater eller något annat på mig. Tvärtom har vi en mycket bra kommunikation.

Tänk om jag skulle kunna komma på hur man ska lösa det här problemet som ingen annan i hela världen har kunnat lösa! Vi har pratat om en lyckad politik i 15 år. Hade jag kommit på lösningen så vore jag att anse som kandidat till någon form av nobelpris nästa år.

Anf. 87 RONNY OLANDER (s) replik:

Herr talman! Jag tror inte att det är så som Sten Andersson ger uttryck för, att vi inte kan göra ett dugg. Vad återstår då? Ska vi stänga gränserna? Ska kontakter med andra människor upphöra? Sten Andersson kan när han så småningom själv läser protokollet tänka igenom vad det är han ger för uttryck för.

Det finns andra bedömare, t.ex. det FN-organ som häromveckan gjorde en rapport om hur Europa ser ut vad gäller åldersstrukturen, demografin. Jag vet inte om deras påståenden är rätt är fel. Jag har mycket stor respekt för de politiker innan mig som har tagit ställning för att människor som flyr också får en fristad någonstans. Så är det, Sten Andersson. Jag tycker inte att det intryck som Sten Andersson försöker ge i fråga om invandrar- och flyktingpolitik för frågan framåt i en positivt riktning.

Tänk om Sten Andersson i stället kunde ha sagt: Vi skulle kunna göra så här eller så här. Människorna finns hos oss. Vi är alla att betrakta som det svenska folket. Det hade blivit ett helt annat sätt att ta en diskussion på.

Anf. 88 STEN ANDERSSON (m) replik:

Herr talman! Jag förstår att Ronny Olander inte vill att den här frågan ska diskuteras. 30, 40 eller 50 miljarder kronor om året är mycket pengar. Just för att vi har varit så eniga om den här politiken är det tystnad i dag. Men jag påstår att man skäms. Man skäms när man kommer ut till de här områdena och ser hur man har misslyckats.

Till sist, herr talman, är det inte bara jag som är extrem. Olanders partikolleger i Danmark, inklusive det fack han representerar, vill föra en flyktingpolitik som är mycket hårdare än den jag föreslår.

Anf. 89 GUNNAR GOUDE (mp) replik:

Herr talman! Jag tycker att jag saknar en viktig utgångspunkt i Sten Anderssons anförande. Det är en tydlig deklaration om att Sverige ska fortsätta med sin inställning att ställa upp solidariskt och ta emot personer som på grund av politisk förföljelse, krig eller annat har drabbats, och drabbats mycket hårt. Den typen av fristad behövs, och många länder behövs i det arbetet. Den deklarationen skulle jag vilja höra.

Sedan är det sant att det finns problem. Det finns framför allt problem med de personer som kommer hit och har skador på grund av tortyr, sönderslagna familjer osv. Det kan också vara barn utan föräldrar. Det är svårt att ge dem den hjälp de behöver. Det tar tid, och det kan kosta pengar. De behöver komma in i arbete så småningom, och de ska lära sig svenska. Jag håller med om att vi inte har lyckats fullt ut där. Men varför inte då försöka tänka över hur vi ska göra för att få den här situationen bättre? Hur får vi in invandrarna i arbete? Vilka förstärkningar av utbildningen i svenska kan vi göra? Vilka förstärkningar av sjukvård och psykisk hjälp när man har anlänt till Sverige kan vi inrätta? De vore bättre att få den delen av problematiken belyst av Sten Andersson.

Anf. 90 STEN ANDERSSON (m) replik:

Herr talman! Nu är det trots allt så, Gunnar Goude, att jag bestämmer själv vilket anförande jag vill hålla. Sedan kan man kommentera det. Det är fritt för var och en.

Det finns en organisation som heter UNHCR, FN:s flyktingkommisariat. De menar, och har menat under många år nu, att det är en felaktig politik som Europa har bedrivit. Man skulle ha hjälpt de här människorna betydligt tidigare, och i deras närområden. Det stod t.o.m. i tidningarna under den senaste konflikten i f.d. Jugoslavien. Vi har alltså misslyckats.

Sedan har jag ingenting emot att vi får föra den politik vi själva vill. Men vi ska också öppet våga stå för och redovisa vad den kostar och vad den innebär. Är det sedan så att det här får ett folkligt stöd så är det okej. Vi lever ju efter det. Men min uppfattning är att svenska politiker och medier har mörkat om framför allt effekterna och kostnaderna av den här politiken.

Anf. 91 GUNNAR GOUDE (mp) replik:

Herr talman! Jag har naturligtvis ingenting alls emot att man har en öppen redovisning av kostnaderna för flyktingpolitiken. Men jag tror inte att det är där skon klämmer.

Det jag sade var att jag saknade en del. Jag saknade ett klart uttryck från Sten Andersson när det gäller svenskt ansvar och den tradition som

vi har i Sverige av att ta på oss ett ansvar, en solidaritet som inte bara gäller det svenska folket utan som har ett lite vidare perspektiv. Därmed inte sagt att jag ska försöka bestämma vad Sten Andersson säger, men svaret gör mig lite orolig. Avvisar Sten Andersson den här tanken? Var det alltså medvetet som han avstod från att deklarerat den ståndpunkten?

Prot.
1999/2000:54
21 januari

Allmänpolitiskt debatt

Anf. 92 STEN ANDERSSON (m) replik:

Herr talman! Jag anser, som jag har sagt nu i snart sagt varje replik, att den politik som vi har fört har varit felaktig. Den har varit yvig och överskattat vår kompetens och vårt kunnande. Visst ska vi hjälpa folk. Det har vi gjort i många år. Men varför måste vi av det skälet föra en politik som inte ens antalsmässigt, per capita, finns i andra länder och där drivs av Miljöpartiet där de är representerade i beslutande församlingar? Vad är det för unika kunskaper och unik kompetens som just Sverige och svenskarna, och framför allt svenska politiker av alla, besitter och som alla andra saknar? Det skulle vara trevligt att få svar på den frågan.

Övriga frågor

Anf. 93 LENNART KOLLMATS (fp):

Herr talman! När man kommer upp under rubriken Övriga frågor torde det vara möjligt att passera flera ämnesområden, och den chansen tänker jag ta.

Jag ska börja med kultur, och jag vill peka på en fråga som så småningom kommer upp till riksdagsbehandling. Det gäller form och design i Sverige. Det är otvetydigt så att vi i Sverige är och har varit duktiga på det här området, och det gäller att vi behåller och utvecklar den positionen.

Det har nyligen kommit ett delbetänkande med titeln *Mötesplats för form och design*, och mycket i det är bra och som jag hoppas kommer att genomföras. Bl.a. tar man upp ett förslag om att skapa en ny institution som ska främja form- och designområdet. Innan jag går vidare vill jag dock flika in något om kultur i hela landet. Jag har tagit upp det här i kammaren några gånger tidigare, och jag kommer att fortsätta med det. När vi pratar om lokaliseringar, så är det helt klart att det ibland är svårt att flytta på befintliga verksamheter. Det har vi fått ett tydligt exempel på när det gäller ledningen för Sjöhistoriska museet.

Nu är det fråga om ett nytt institut, en ny myndighet, och då är det lite förvånansvärt att utredaren utan vidare slår fast att lokaliseringen ska ske till Stockholm, inte minst mot bakgrund av att det i Göteborg redan finns en verksamhet som är både välrenommerad och har nätverksansvar inom design- och konsthantverksområdet, nämligen Röhsska museet.

Nog borde det vara bättre att som en inledning satsa på redan befintlig verksamhet och sedan, när vi har råd och möjlighet att bygga ut fler designcentrum, vilket kommer att behövas, återkomma till Malmö, Umeå och Stockholm.

I höstens kulturmotion från Folkpartiet tog vi också upp mer pengar till Göteborgsoperan. Tyvärr har våra farhågor då redan besannats, och det verkar som om man nu är tvungen att varsla personal om uppsägning. Jag ska inte återigen redovisa kontrasterna i bidrag exempelvis till Kungliga operan och Göteborgsoperan. Men en snedfördelning är okej med tanke på nationalscen etc., men det måste vara måtta på kantringen.

Så vill jag ta upp en helt annan fråga. Jag har i och för sig interpellat i frågan, men jag vill ändå beröra den här. Det kommer av och till rapporter om att myndigheter inte klarar av att se sina beslut ur perspektivet barnens bästa. På kort tid har jag läst om länsrätter som i ärenden som rör adoptionsfrågor kört över både kommunens familjerättshandläggare och socialnämnd. Det har gällt "äldre" par eller ensamstående som därmed fått tillstånd till internationell adoption. Onekligen får man tankarna att rätten mer ser till vuxnas önskan än till barnens bästa. Sedan kom i förrgår också Barnombudsmannen med kritik mot tingsrätterna om att de inte heller alltid ser till barnens bästa vid vårdnadstvister.

Bakgrunden var den kritik som framförts i den allmänna debatten om att domstolar schablonmässigt förordnar om umgänge för små barn utan att ta hänsyn till dessa barns utveckling och behov. Slutsatsen av Barnombudsmannens undersökning visar dessvärre att domstolarna inte tar tillräcklig hänsyn till de yngsta barnens behov.

Både i länsrätter och i tingsrätter handlar det troligen om att rättens ledamöter missar barnperspektivet. Jag anser därför att man måste se till att ledamöter i domstolarna måste ha utbildning i FN:s barnkonvention och vad det innebär att se till barnens bästa, ett uttryck som jag återkommer till. Och om detta inte ger resultat, då tror jag att man måste överväga att inrätta särskilda familjedomstolar.

Jag ska slutligen återgå till Västsverige ur en annan aspekt. I ett antal föredrag och artiklar som jag har tagit del av under den senaste tiden om Sveriges förutsättningar framöver handlar det väldigt mycket om kunskap. Det är inte något som är främmande på något sätt för oss i Folkpartiet som betonat utbildningsfrågorna och kunskapsinhämtandet i hög grad. Det ska givetvis genomsyra både grundskola och gymnasium. Men det som nu framhålls är vikten av att satsa på universitet och högskolor. De måste ha resurser också för att hålla spetskompetens för att Sverige ska fortsätta att utvecklas och för att vi ska få behålla både företag och forskning i landet. Det är också viktigt att universitetsresurserna fördelas rimligt inom Sverige så att de olika delarna av landet får chansen att utvecklas. Lika inom kulturen förefaller det då som om det finns ett rejält underskott i Västsverige.

De senaste siffrorna som jag har tillgängliga visar på klart färre platser i västsvenska regioner i förhållande till alla övriga regioner. Det gäller platser på högskolor och universitet. Och det är inte rimligt med så stora skillnader. Vi är ganska många västsvenskar som motionerat om att förändra förhållandet, men det händer inget. Det är ju också så att antalet förstahandssökande per plats är klart större i Västsverige än i övriga Sverige. Och det kanske också säger en del om situationen.

Jag hoppas och utgår faktiskt ifrån att man i det budgetarbete som rimligen redan satts i gång för 2001 och pågår i Regeringskansliet tar hänsyn till dessa faktorer.

För övrigt, herr talman, anser jag att riksväg 40 mellan Borås och Jönköping snarast ska byggas ut till motorväg.

Anf. 94 EVA ARVIDSSON (s):

Herr talman! Skönhet för alla – en demokratisk rättighet. Så uttryckte sig samhällsdebattören och författaren Ellen Key för 100 år sedan.

Hon hävdade den estetiska fostrans betydelse som folkbildare under 1900-talet.

De politiska kraven i början av 1900-talet är ganska lika många av dagens politiska krav, nämligen kortare arbetstid, högre lön, längre semester och bättre levnadsvillkor för de sämst ställda.

Det är politiska krav vi känner igen, men skönhet för alla som en demokratisk rättighet får många att höja på ögonbrynen i dag. Då kan vi föreställa oss hur människor reagerade för 100 år sedan.

För Ellen Key betydde allas rätt till skönhet inte enbart rätten att ha vackra sköna saker omkring sig. Hennes vision handlade om ett samhälle i harmoni och balans – människa, natur och ting i balans med varandra.

Så här uttryckte hon sig: ”– – det vackra är alls icke här till livets överflöd, utan att man arbetar bättre, mår bättre, blir vänligare och gladare, ifall man i sitt hem möter vackra former och färger på de ting, med vilka man omger sig. Förstår man att uppsöka det sköna i konsten och naturen, då inser man av egen erfarenhet att skönheten ger hjälp och lyftning även under tyngsta arbetsläp.”

Hon ansåg att skönheten var försummad i industrisamhället.

För industridesigner, pionjärerna på 30-talet och efter andra världskriget, var god design och massproduktion grundbultarna som skulle utveckla den demokratiska rättigheten.

Herr talman! Har det då hänt något under 100 år? Har Ellen Keys krav på skönhet till alla tillgodosetts?

Är miljön i våra miljonprogramområden estetiskt tilltalande? Jag tror inte att det är så många som svarar ja på den frågan. Men det finns goda exempel i min region, Södertörnsregionen, och ute i landet där kommunerna tillsammans med Statens konstråd har gjort en upprustning av den yttre miljön genom konstnärlig utsmyckning.

I folkhemmet skulle alla få en sund bostad och god vardagsmiljö. I den svenska modernismens budskap fanns framtidstron som byggde på att industrin, maskinerna, teknologiska innovationer och nya material skulle skapa ett bättre liv.

Och visst har det skapats ett bättre liv. Men än saknas mycket för att vi ska uppnå den harmoni och balans som Ellen Key talade om. För att det inte ska bli en allt skönare värld för allt färre människor behövs kunskap. Våra barn måste tidigt få kunskap och bli medvetna för att kunna se och uppleva skönhet och utifrån sina egna behov ställa krav på sin demokratiska rättighet till skönhet.

Nya Moderna museet och Arkitekturmuseet på Skeppsholmen är två av de viktigaste arkitektoniska tillskotten i Sverige på 1900-talet.

Regeringens arbete med arkitektur-, formgivnings- och designfrågor inleddes med den kulturpolitiska propositionen 1996.

År 1998 kom propositionen Framtidsformer – handlingsprogram för arkitektur, formgivning och design. I propositionen föreslås mål för det fortsatta arbetet och införande av ”skönhetsparagrafer” i lagstiftningen. Efter 100 år blir det alltså en demokratisk rättighet.

Vi har redan sett resultat av lagstiftningen, framför allt när det gäller väg- och bostadbyggandet.

Jag ska nämna några av de mål som är uppställda för statens arbete på området.

Prot.

1999/2000:54

21 januari

Allmänpolitiskt debatt

Övriga frågor

- Arkitektur, formgivning och design ska ges goda förutsättningar för sin utveckling.
- Kvalitet och skönhet ska inte underställas kortsiktiga ekonomiska lösningar.
- Intresset för hög kvalitet inom arkitektur, formgivning och design ska stärkas och breddas.
- Svensk arkitektur, formgivning och design ska utvecklas i ett fruktbart internationellt samarbete.

Designen har betydelse för ett framgångsrikt näringsliv och bör ha en naturlig plats i en regional näringslivspolitik.

Kommunerna har att utöver ansvaret för bygglovsprövning, planläggning m.m. också verka för en stads- och landskapsmiljö som är estetiskt tilltalande. Det räcker inte att ett par eller tre politiker fungerar som kommunens skönhetsråd för att uppnå den målsättningen. Tyvärr är det så det ser ut i många av våra kommuner. I skönhetsråden bör det också finnas aktiva etablerade konstnärer.

Men för att vi ska få balans och harmoni i våra liv krävs det mer än en estetiskt tilltalande boendemiljö.

Vi behöver en bostadspolitik som utgår från en helhetssyn på människan och medverkar till att tillfredsställa sociala, kulturella, fysiska och psykiska behov. Vi hört om detta också tidigare i dag.

Bostadspolitiken ska bidra till integration och gemenskap mellan människor. I den kulturella mångfald som finns i vårt samhälle och i många av våra bostadsområden finns det skaparkraft och kreativ förmåga att utveckla vårt kulturliv och att ge oss goda erfarenheter som är nödvändiga för internationellt samarbete i en alltmer sammansatt värld.

Avslutningsvis vill jag beröra konstnärernas villkor och hur vi ska få fler människor, unga och gamla, fattiga och rika, att bli delaktiga i vårt kulturliv.

För att vi ska nå upp till de mål som staten har satt upp på form- och designområdet krävs det särskilda insatser. Förutsättningarna för att hantera designområdet har avsevärt förbättrats sedan arkitektur och formgivning blev ett eget politikområde på Kulturdepartementet 1999.

Sedan flera år tillbaka har önskemål framförts om skapande av en särskild museienhet för samtida konsthantverk och design i Stockholm. Före jul kom delbetänkandet *Mötesplats för form och design*, som Lennart Kollmats talade om. För att få en utveckling av svenskt konsthantverk och svensk design behövs det en samlingspunkt, en mötesplats.

I kommittédirektiven står det att hög kvalitet i formgivning och design är en viktig välståndsfaktor. Den har betydelse för allas vårt dagliga liv på både det estetiska och praktiska planet och för hur vår miljö påverkas.

Som jag tidigare nämnt satsar samhället på olika sätt för att främja en god utveckling inom svensk formgivning och design. Exempel på sådana satsningar är museiverksamheten vid Nationalmuseum i Stockholm och Röhsska museet i Göteborg, särskilda näringslivsfrämjande insatser och utbildning vid universitet och högskolor m.m.

Men lika viktigt som det är med mötesplatser och utbildning är det också att våra etablerade konstnärer kan överleva på sitt skapande arbete och inte tvingas byta yrke.

Vid utformande av trygghetssystem måste rimliga hänsyn tas till konstnärernas speciella förhållanden. Regelverk får inte ställa upp sådana hinder att grunden för det fria kulturlivet, dvs. kulturarbetarna själva, upphör att existera. Om vi inte tar speciella hänsyn kommer vi inte att ha några konstnärer kvar och det blir ingen nyrekrytering av yngre förmågor. Och vilka ska då producera de vackra ting som vi behöver omkring oss i vårt dagliga liv?

Ett samhälle som uttrycker en positiv syn på framtiden vinnlägger sig om att göra estetiskt väl utformade miljöer. Formgivare, konsthantverkare och arkitekter har ett utvecklat seende och en sensibilitet vad gäller form, proportioner, färger, material, rytm och rörelse. Denna talang måste vi vara varsamma om och bättre ta till vara för att estetiskt utformade miljöer ska bli allas rättighet.

Anf. 95 GUNNAR GOUDE (mp) replik:

Herr talman! Jag vill tacka Eva Arvidsson för hennes inlägg. För oss i Miljöpartiet var det mycket grönt, och det var mycket angelägna frågor som berördes.

Jag vill ta upp två saker. Den ena gäller arkitekturens utveckling i Sverige, och den andra gäller skolan. Jag tycker att det är speciellt roligt att höra en socialdemokrat framföra de här synpunkterna. Vi har efter andra världskriget fått en stor utbyggnad av det svenska bostadsbeståndet, vilken har karakteriserats som ett slags lösning av Lubbe Nordströms problem, och ett ökat funktionellt välstånd när det gäller lägenheter och andra bostäder. Det har varit bra, men man har missat det estetiska. Det är alltså inte våra arkitekters fel att våra förstäder ser ut som de gör.

Det saknas något i den svenska skolan. Den har inriktats mot att utbilda lönearbetare, kanske av goda skäl, men den estetiska verksamheten har kommit på undantag. Min fråga är om Eva Arvidsson i sitt parti finner gehör för de här frågorna, så att man kan få större utrymme för t.ex. estetisk verksamhet i grundskola och gymnasium.

Anf. 96 EVA ARVIDSSON (s) replik:

Herr talman! Jag tycker nog att frågorna i dag diskuteras mer än tidigare och att man inser vikten av estetiskt tilltalande miljöer. Det finns många goda exempel på att förskolebarn och även skolbarn får möta konstnärer och själva får vara aktiva i det här arbetet. Om man börjar tidigt med förskolebarnen, så att de får ett behov av konst och konsthantverk, av kultur och det vackra, visar det sig att de också söker upp det när de blir äldre. Om de inte kommer i kontakt med detta blir den en värld som inte tillhör dem.

Jag kan väl hålla med om att vi i vårt parti kanske inte har varit så jätteduktiga på att ta vara på den här möjligheten. Ska vi kunna omge oss med vackra saker, möta behoven och må bättre, måste vi, som jag sade i mitt anförande, se till att konstnärerna har en möjlighet att skapa sin konst.

Prot.
1999/2000:54
21 januari

Allmänpolitiskt debatt

Övriga frågor

Anf. 97 GUNNAR GOUDE (mp) replik:

Herr talman! Jag delar helt Eva Arvidssons grundinställning i den här frågan – helhetsperspektivet på människan och vikten av att man redan tidigt får del av estetiska värden och även aktivt får utöva estetisk verksamhet. Det är också en viktig del av det som skolan totalt syftar till. Den kreativa miljön och det konstnärliga sättet att se är viktigt även i de naturvetenskapliga ämnena. Det är en resurs som människan bör ha tillgång till oavsett om det gäller arbete som ingenjör eller som konstnär.

Jag kan bara varmt instämma i denna uppfattning och hoppas också att vi i fortsättningen får en god samverkan för att utveckla detta i verkligheten.

Anf. 98 EVA ARVIDSSON (s) replik:

Herr talman! Det gläder mig att Gunnar Goude och jag har helt samstämmiga uppfattningar. Vi får väl jobba vidare med dessa frågor, inte bara i kulturutskottet utan också i flera andra utskott.

Anf. 99 LENNART KOLLMATS (fp) replik:

Herr talman! Eva Arvidsson och jag är uppenbart helt eniga om vikten av skönhet i samhället. Det är kanske typiskt att vi får vänta till sist innan kulturen kommer upp i den allmänpolitiska debatten, men okej.

Designen står för en del av skönheten. Det delbetänkande som Eva Arvidsson refererar till handlar ju inte om ett museum utan om ett centruminstitut för designfrågor. Det ska bl.a. använda sig av andra museers föremål. Den principiella fråga som jag har om detta nationella centrum är: Anser Eva Arvidsson att ett sådant nationellt centrum kan lokaliseras utanför Stockholmsområdet?

Anf. 100 EVA ARVIDSSON (s) replik:

Herr talman! Det är klart att det skulle kunna ske. Man pekar i delbetänkandet också på att det finns många lämpliga ställen för detta, bl.a. Göteborg och Malmö. I de enkätsvar som har kommit in visar det sig dock att flertalet tycker att Stockholm är den bästa lokaliseringsorten. Det finns olika anledningar till detta. Bl.a. finns det flest institutioner i Stockholm, och vi saknar en sådan här arena just för design.

Det gäller ett eftersatt behov. Man har länge talat om att man behöver den här mötesplatsen. Vi har inte minst flera utbildningar inom designområdet som saknar tillgång till åskådningsmaterial, alltså designutställningar. Detta är något av det som tas upp i delbetänkandet.

Anf. 101 LENNART KOLLMATS (fp) replik:

Herr talman! Jag är alltid rädd för att argumentet att det redan finns flest institutioner o.d. i Stockholm ska dyka upp. Med det kriteriet för lokalisering kan man inte placera någonting utanför Stockholm.

Som Eva Arvidsson själv har nämnt finns Röhsska museet i Göteborg. Det ligger vägg i vägg med högskolorna för design och konsthantverk, och de har redan ett nätverksansvar för designområdet i Sverige. Därför vore det rimligt att det nationella centrumet placerades där.

Vi vill ibland att kultur ska kunna placeras ut över hela landet. Eva Arvidsson vet av egen erfarenhet att trots att hon själv tar ställning för

det både i kulturutskottet och i kammaren är det omöjligt att flytta det befintliga sjöhistoriska museet. Regeringen vill inte göra så som riksdagen uttalar. Det vore därför kanske lämpligt att förlägga ett nytt institut utanför Stockholm.

Prot.
1999/2000:54
21 januari

Allmänpolitiskt debatt

Övriga frågor

Anf. 102 EVA ARVIDSSON (s) replik:

Herr talman! Det är ju meningen att den här institutionen ska vara en resurs inte bara för regionen utan för hela landet.

Om det då finns många institutioner som är knutna till just designområdet i Stockholm så kan det ju vara en lämplig placering.

Men jag vill säga till Lennart Kollmats: Vi får väl jobba för att det blir en bred satsning på designområdet i hela landet och att samordningsinstitutionen i Stockholm också kan verka för det. Vi får väl se var det hela landar, men med risk för att göra Lennart Kollmats besviken tycker jag väl att Claes Ljungh i det här delbetänkandet har dragit en slutsats som jag kan instämma i.

Anf. 103 TULLIA VON SYDOW (s):

Herr talman! Jag ska avsluta den här allmänpolitiska debatten med en fråga som sällan diskuteras i samhället, varken av oss här i riksdagen eller ute i landstingen och kommunerna. Den gäller situationen för många i vårt samhälle. De finns överallt, mitt ibland oss, men vi hör dem sällan tala. Det är de kommunikationshandikappade, en undanskymd grupp.

Herr talman! I Prioriteringsutredningen placeras talsvårigheter med rätta i den första prioriteringsgruppen. Stamning är ett svårt och ofta livslångt handikapp som försämrar livskvaliteten för den som drabbas. Att inte ha ett tal som flyter som hos andra människor leder ofta till frustration, förtvivlan och störda sociala relationer. Studier och yrkesliv påverkas, och den enskildes kapacitet kommer inte till sin rätt, vilket medför stora ekonomiska förluster för individen och för samhället.

Många människor är drabbade. Det gäller faktiskt ca 60 000 personer i Sverige som lever med det här svåra handikappet, och det är så många som 4 % av barnen. Visst har man från samhällets sida satsat en del resurser på stamningshandikappet, men de har varit helt otillräckliga hitintills.

Jag har tidigare tagit upp stamningshandikappet i en interpellation, och jag har också initierat en motion i ämnet, men frågan är alldeles för viktig för att släppas.

Herr talman! Jag menar att regering och riksdag måste ta ett helhetsgrepp om stamningsproblematiken. Frågan berör flera departement och riksdagsutskott. Arbetet på en nationell handlingsplan för handikappolitik pågår just nu inom Socialdepartementet. I den handlingsplanen måste kommunikationshandikappen få tillräckligt utrymme och beaktas i relation till de handikappades stora svårigheter i samhället. Ansvarsfördelningen mellan stat, kommun och landsting måste också göras klar, och huvudmännen måste få tillräckliga resurser för att klara sina uppgifter.

När det gäller staten måste man satsa ordentligt på forskning och metodutveckling. Det har varit svårt att intressera forskare och kvalificerade logopedier, eftersom området har varit så ekonomiskt eftersatt. Kommunerna har ansvaret för att stammande barn får ett bra bemötande i skolan

och att lämpliga stödåtgärder sätts in. Landstingen svarar för barnavårdscentralerna och måste kunna erbjuda de rätta habiliteringsåtgärderna till både barn och vuxna. Ett stort problem är ju att det finns en svår kompetensbrist i både kommuner och landsting.

Herr talman! För att vi ska komma till rätta med de här problemen behöver ett resurscentrum för stamning skapas som i samarbete med forskningsinstitutioner kan utveckla behandlingsmetoder och bygga upp en kunskapsbank. Kommuner och landsting kan då köpa tjänster och få hjälp med att bygga upp den egna kompetensen. Men för att detta ska vara praktiskt genomförbart krävs dock att staten bidrar ekonomiskt, dels till forskning vid universitetsinstitutionerna, dels till uppbyggnad av ett sådant resurscentrum.

Herr talman! Självt har jag varit stammare i 75 år, och jag har under den tiden levt med den börda som det innebär att inte alltid i tal kunna ge uttryck åt sina tankar, att inte kunna svara på frågor, ja, kanske inte ens handla ett äpple, därför att just då får man inte fram ordet "äpple".

Herr talman! Vi måste därför satsa helhjärtat på denna handikappgrupp som utan att höras har det mycket svårt.

Anf. 104 GUNNAR GOUDE (mp) replik:

Herr talman! Jag är glad att den här frågan kom upp, och i och med att detta var det sista anförandet betonas också vikten av den.

Vi har nyligen här i riksdagen haft en proposition från regeringen som har antagits här i riksdagen som gäller stöd till funktionshinder och en omorganisation av verksamheten som sedan kommer att pågå under en rätt lång tid, bl.a. med bildningen av s.k. regioncentrum för uppbyggnaden och samordningen av kompetens i landet. Jag tror att det kan vara en väg att gå. Det är viktigt att det just nu påpekas att den här gruppen måste uppmärksammas särskilt.

En annan pågående sak är lärarutbildningen. Det kommer en proposition om en ny lärarutbildning, och då är det väl också viktigt att vi uppmärksammar den här frågan och får med utbildningen av landets lärare, så att de både från förskola, grundskola och gymnasium kan ta upp de här frågorna rätt.

Anf. 105 TULLIA VON SYDOW (s) replik:

Herr talman! Det är ju så det ligger till: Det här är ett problem i skolorna, därför att flertalet lärare, skulle jag vilja säga, inte har någon kunskap om det här handikappet. Vi vet ju att bemötande av människor som har ett talhandikapp är så oerhört viktigt.

Som jag nämnde berör den här frågan flera departement: Socialdepartementet, Näringsdepartementet, eftersom det är fråga om att människor ska kunna få ett jobb, och Utbildningsdepartementet.

Beträffande frågan om regionala centrum tror jag att det vore alldeles utmärkt, men kanske skulle man behöva en central resursenhet som kan samla ihop all den kunskap som förhoppningsvis kan komma fram på universitet och andra ställen.

Anf. 106 GUNNAR GOUDE (mp) replik:

Herr talman! Jag tror att det är just den typen av koncentration som behövs, i synnerhet i ett litet land som Sverige, där det är omöjligt att utveckla kompetens över hela landet i ett speciellt område.

Däremot kan man kombinera det med andra typer av stödåtgärder. Vi har ett liknande problem när det gäller läs- och skrivsvårigheter, dyslexi, som också är ett eftersatt område. Jag tror att vi faktiskt nu har fått en uppmärksamhet kring de här frågorna som gör att man i samverkan, när det här arbetet pågår, kan få ett stort steg framåt.

Jag tycker att de här förslagen är väldigt viktiga och att frågan ska uppmärksammas. Jag ser fram emot en samverkan kring detta under de närmaste åren.

Anf. 107 TULLIA VON SYDOW (s) replik:

Herr talman! Tack för det! Det är tacknämligt ju flera kolleger i den här salen som kan få förståelse för de här svåra frågorna och att vi tillsammans kan medverka till att man kan satsa mera resurser på den här gruppen.

Den allmänpolitiska debatten var härmed avslutad.

2 § Hänvisning av ärenden till utskott

Föredrogs och hänvisades

Propositioner

1999/2000:41 till trafikutskottet

1999/2000:45 till justitieutskottet

3 § Bordläggning

Anmälades och bordlades

Bostadsutskottets betänkanden

1999/2000:BoU2 Naturresursfrågor och vattenrätt

1999/2000:BoU3 Hyresrätt och bostadsrätt m.m.

4 § Anmälan om interpellationer

Anmälades att följande interpellationer framställdes

den 21 januari

1999/2000:193 av *Gunnel Wallin* (c) till statsrådet Mona Sahlin

Företagshälsovården

1999/2000:194 av *Kjell-Erik Karlsson* (v) till miljöminister Kjell Lars-

son

Information och samråd om kärnavfall

Prot.

1999/2000:54

21 januari

Allmänpolitiskt debatt

Övriga frågor

Prot.
1999/2000:54
21 januari

Interpellationerna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 25 januari.

5 § Anmälan om frågor för skriftliga svar

Anmälades att följande frågor för skriftliga svar framställdes

den 21 januari

1999/2000:455 av *Ola Karlsson* (m) till miljöminister Kjell Larsson
Underlättande för lågprishandel

1999/2000:456 av *Ola Karlsson* (m) till statsrådet Mona Sahlin
Ökad konkurrens
1999/2000:457 av *Owe Hellberg* (v) till näringsminister Björn Rosengren
AMS-medel 2001
1999/2000:458 av *Johan Pehrson* (fp) till kulturminister Marita Ulvskog
Avgift för TV-mottagare
1999/2000:459 av *Carina Hägg* (s) till statsrådet Maj-Inger Klingvall
Burundi
1999/2000:460 av *Carina Hägg* (s) till statsrådet Maj-Inger Klingvall
Burmesiska flyktingar
1999/2000:461 av *Per-Olof Svensson* (s) till justitieminister Laila Freivalds
Polisresurser i gles- och landsbygden
1999/2000:462 av *Per-Olof Svensson* (s) till näringsminister Björn Rosengren
Norrlands vägar
1999/2000:463 av *Per Lager* (mp) till utrikesminister Anna Lindh
Kulturmord i Big Mountain

Prot.
1999/2000:54
21 januari

Allmänpolitiskt debatt

Övriga frågor

Frågorna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 25 januari.

6 § Kammaren åtskildes kl. 12.10.

Förhandlingarna leddes
av talmannen från sammanträdets början t.o.m. 1 § anf. 65 (delvis) och
av förste vice talmannen därefter till sammanträdets slut.

Vid protokollet

ULF CHRISTOFFERSSON

/Barbro Nordström

Innehållsförteckning

1 § Allmänpolitisk debatt (forts. från prot. 53)	1
<i>Frågor om trygghet (forts.)</i>	<i>1</i>
Anf. 1 CARL ERIK HEDLUND (m)	1
Anf. 2 SIW WITTGREN-AHL (s) replik	3
Anf. 3 CARL ERIK HEDLUND (m) replik	3
Anf. 4 SIW WITTGREN-AHL (s) replik	4
Anf. 5 CARL ERIK HEDLUND (m) replik	4
Anf. 6 RONNY OLANDER (s) replik	4
Anf. 7 CARL ERIK HEDLUND (m) replik	5
Anf. 8 RONNY OLANDER (s) replik	5
Anf. 9 CARL ERIK HEDLUND (m) replik	5
Anf. 10 HANS KARLSSON (s) replik	6
Anf. 11 CARL ERIK HEDLUND (m) replik	6
Anf. 12 HANS KARLSSON (s) replik	6
Anf. 13 CARL ERIK HEDLUND (m) replik	6
Anf. 14 STEN TOLGFORS (m)	7
Anf. 15 SIW WITTGREN-AHL (s) replik	9
Anf. 16 STEN TOLGFORS (m) replik	9
Anf. 17 TALMANNEN	10
Anf. 18 SIW WITTGREN-AHL (s) replik	10
Anf. 19 STEN TOLGFORS (m) replik	10
Anf. 20 RONNY OLANDER (s) replik	10
Anf. 21 STEN TOLGFORS (m) replik	10
Anf. 22 RONNY OLANDER (s) replik	11
Anf. 23 STEN TOLGFORS (m) replik	11
Anf. 24 HANS KARLSSON (s) replik	12
Anf. 25 STEN TOLGFORS (m) replik	12
Anf. 26 HANS KARLSSON (s) replik	12
Anf. 27 STEN TOLGFORS (m) replik	12
Anf. 28 SYLVIA LINDGREN (s)	13
<i>Övriga frågor</i>	<i>15</i>
Anf. 29 NILS FREDRIK AURELIUS (m)	15
Anf. 30 SIW WITTGREN-AHL (s) replik	17
Anf. 31 NILS FREDRIK AURELIUS (m) replik	17
Anf. 32 SIW WITTGREN-AHL (s) replik	17
Anf. 33 NILS FREDRIK AURELIUS (m) replik	18
Anf. 34 MATS EINARSSON (v)	18
Anf. 35 NILS FREDRIK AURELIUS (m) replik	20
Anf. 36 MATS EINARSSON (v) replik	20
Anf. 37 NILS FREDRIK AURELIUS (m) replik	20
Anf. 38 MATS EINARSSON (v) replik	21
Anf. 39 SIW WITTGREN-AHL (s) replik	21
Anf. 40 MATS EINARSSON (v) replik	21
Anf. 41 SIW WITTGREN-AHL (s) replik	21
Anf. 42 MATS EINARSSON (v) replik	21
Anf. 43 ÅSA TORSTENSSON (c)	22

Anf. 44	GÖRAN MAGNUSSON (s) replik	23
Anf. 45	ÅSA TORSTENSSON (c) replik	24
Anf. 46	GÖRAN MAGNUSSON (s) replik	24
Anf. 47	ÅSA TORSTENSSON (c) replik	24
Anf. 48	GÖRAN MAGNUSSON (s)	24
Anf. 49	NILS FREDRIK AURELIUS (m) replik	26
Anf. 50	GÖRAN MAGNUSSON (s) replik	27
Anf. 51	NILS FREDRIK AURELIUS (m) replik	27
Anf. 52	GÖRAN MAGNUSSON (s) replik	27
Anf. 53	MATS EINARSSON (v) replik.....	28
Anf. 54	GÖRAN MAGNUSSON (s) replik	28
Anf. 55	MATS EINARSSON (v) replik.....	28
Anf. 56	GÖRAN MAGNUSSON (s) replik	28
Anf. 57	ÅSA TORSTENSSON (c) replik	29
Anf. 58	GÖRAN MAGNUSSON (s) replik	29
Anf. 59	ÅSA TORSTENSSON (c) replik	29
Anf. 60	GÖRAN MAGNUSSON (s) replik	29
Anf. 61	KALLE LARSSON (v)	30
Anf. 62	GÖRAN MAGNUSSON (s) replik	32
Anf. 63	KALLE LARSSON (v) replik.....	32
Anf. 64	GÖRAN MAGNUSSON (s) replik	32
Anf. 65	KALLE LARSSON (v) replik.....	32
Anf. 66	RONNY OLANDER (s)	33
Anf. 67	STEN ANDERSSON (m) replik	34
Anf. 68	RONNY OLANDER (s) replik	34
Anf. 69	STEN ANDERSSON (m) replik	34
Anf. 70	RONNY OLANDER (s) replik	35
Anf. 71	SIW WITTGREN-AHL (s)	35
Anf. 72	STEN ANDERSSON (m) replik	36
Anf. 73	SIW WITTGREN-AHL (s) replik.....	37
Anf. 74	LENNART KOLLMATS (fp) replik	37
Anf. 75	SIW WITTGREN-AHL (s) replik.....	37
Anf. 76	STEN ANDERSSON (m)	37
Anf. 77	KALLE LARSSON (v) replik.....	39
Anf. 78	STEN ANDERSSON (m) replik	39
Anf. 79	KALLE LARSSON (v) replik.....	39
Anf. 80	STEN ANDERSSON (m) replik	39
Anf. 81	SIW WITTGREN-AHL (s) replik.....	40
Anf. 82	STEN ANDERSSON (m) replik	40
Anf. 83	SIW WITTGREN-AHL (s) replik.....	40
Anf. 84	STEN ANDERSSON (m) replik	40
Anf. 85	RONNY OLANDER (s) replik	41
Anf. 86	STEN ANDERSSON (m) replik.....	41
Anf. 87	RONNY OLANDER (s) replik	41
Anf. 88	STEN ANDERSSON (m) replik.....	42
Anf. 89	GUNNAR GOUDE (mp) replik.....	42
Anf. 90	STEN ANDERSSON (m) replik.....	42
Anf. 91	GUNNAR GOUDE (mp) replik.....	42
Anf. 92	STEN ANDERSSON (m) replik.....	43

Prot.
1999/2000:54
21 januari

Anf. 93 LENNART KOLLMATS (fp)	43
Anf. 94 EVA ARVIDSSON (s)	44
Anf. 95 GUNNAR GOUDE (mp) replik.....	47
Anf. 96 EVA ARVIDSSON (s) replik	47
Anf. 97 GUNNAR GOUDE (mp) replik.....	48
Anf. 98 EVA ARVIDSSON (s) replik	48
Anf. 99 LENNART KOLLMATS (fp) replik	48
Anf. 100 EVA ARVIDSSON (s) replik	48
Anf. 101 LENNART KOLLMATS (fp) replik	48
Anf. 102 EVA ARVIDSSON (s) replik	49
Anf. 103 TULLIA VON SYDOW (s).....	49
Anf. 104 GUNNAR GOUDE (mp) replik.....	50
Anf. 105 TULLIA VON SYDOW (s) replik.....	50
Anf. 106 GUNNAR GOUDE (mp) replik.....	51
Anf. 107 TULLIA VON SYDOW (s) replik.....	51
2 § Hänvisning av ärenden till utskott	51
3 § Bordläggning.....	51
4 § Anmälan om interpellationer	51
5 § Anmälan om frågor för skriftliga svar	52
6 § Kammaren åtskildes kl. 12.10.	53

